

BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA

Editör

İhsan BULUT

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-152-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	47518
Editör	Baskı ve Cilt
İhsan BULUT	VAdi Matbaacılık
ORCID id: 0000-0002-4873-3479	Bisac Code
Yayın Koordinatörü	SOC015000
Yasin DİLMEN	DOI
	10.37609/akya.3361

Kütüphane Kimlik Kartı

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya / ed. İhsan Bulut.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
464 s. : tablo, grafik, şekil, harita, fotoğ. ; 160x235 mm.
Kaynakça ve Sözlük var.
ISBN 9786253751524
1. Coğrafya.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Dünyada ve ülkemizde coğrafyanın ve coğrafi bilginin öneminin giderek arttığı görülmektedir. Bu bilgilerin birincil temel kaynakları ise ders kitaplarıdır. Ülkemizde artan üniversiteleşme, fakülteleşme, bölümleşme ve öğrenci sayılarına paralel olarak artırılamayan en önemli ders materyali olan kitap sayı ve çeşitliliğinde belirgin bir yetersizlik söz konusudur. Ülkemiz üniversitelerinin yetkin ve uzman akademisyenlerinden seçilmiş geniş bir ekip tarafından hazırlanan bu eser genel beşeri ve ekonomik coğrafya konularında yeni bilgiler, terimler/kavramlar ile kısmen yenileşme, artan ihtiyaca yetişme çabası olarak düşünülmelidir.

Beşeri ve ekonomik coğrafya, insanı önceleyen ve olayların odağına yerleştiren bilim dalları olmaları nedeniyle coğrafyanın da özünü oluşturmaktadır. Kendi içerisinde birçok bilim alanına sahip olan gerek beşeri coğrafya, gerekse ekonomik coğrafya bilim alanlarının bir kısmı zaman içerisinde daha da çeşitlenerek ve gelişerek başlı başına bağımsız birer yeni bilim alanlarına dönüşmektedir. Bunlara, nüfus coğrafyasından gelişerek ayrılan demografya ve göç çalışmaları ile ekonomik coğrafya içerisinde yer alan turizm, ticaret ve pazarlama alanları gibi birçok örnek verilebilir. Beşeri ve ekonomik coğrafya konularının da gerek ders kitapları, gerekse araştırma eserlerinde coğrafyanın temel ilkelerini ve sınırlarını aştığı dikkat çekmektedir. Tüm bilimlerin doğasında olan bu durum coğrafya için daha yaygın bir şekilde yaşanmaktadır. Ancak ders kitaplarında konuları sınırlandırmak ve coğrafyanın özüne, ilkelerine, ifade yollarına ve metotlarına sadık kalmak, en azından ortak program gerektiren lisans öğretimi düzeyinde büyük önem taşımaktadır.

Bu kitabın, ülkemizin çeşitli üniversiteleri bünyesinde bulunan coğrafya bölümleri, coğrafya öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim gören öğrencilerimiz ile coğrafya öğretmenleri, coğrafyaya ilgi duyan yakın bilim alanlarında görev yapan öğretmen ve mensupları için güncel, açık, anlaşılır ve faydalı bir eser olacağını umuyoruz.

Kitabın hazırlanmasında hiç şüphesiz bölüm yazarları öğretim üyelerimizin katkısı ve çabaları büyük önem taşımaktadır. Akademisyen Yayınevi yönetimi ve uzman kadrolarının sabır ve özverileri ise her türlü takdire şayandır. Eserin mevcut

Önsöz

hale getirilmesinde doktora öğrencilerim Dr. Berna ÖZOĞUL ve Emine Gül GÜRBÜZ her zaman olduğu gibi özveri, emek ve becerilerini esirgemediler. Minnettarım.

Eksiksiz çalışmanın henüz yapılmamış olan eserler olduğu inancımızı ifade ederek, çabalarımızın coğrafya sever öğrenci, öğretmen ve araştırmacılara faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Prof. Dr. İhsan BULUT

18 Aralık 2024

İÇİNDEKİLER

KISIM 1 BEŞERİ COĞRAFYA

- BÖLÜM 1** Beşeri Coğrafya'nın Tanımı ve Konusu..... 3
Zeki BOYRAZ
Müjde AYDOĞDU
- BÖLÜM 2** Nüfus Coğrafyası23
Murat YILMAZ
Mustafa KÖSE
- BÖLÜM 3** Göçler ve Göç Coğrafyası49
Mücahit YILDIRIM
- BÖLÜM 4** Kültürel Coğrafya ve Kültürlerin Yeryüzünde Dağılışı83
Alperen KAYSERİLİ
Emre SAKAOĞLU
- BÖLÜM 5** Yerleşme Coğrafyası: Yerleşmenin Tanımı, Dağılışı,
Sınıflandırılması ve Özellikleri..... 119
Mehmet ZAMAN
- BÖLÜM 6** Kentleşme ve Kentleşme Sorunları..... 151
Eren ŞENOL

KISIM 2 EKONOMİK COĞRAFYA

- BÖLÜM 7** Tarım Coğrafyası..... 171
Esen DURMUŞ
Ali YİĞİT

BÖLÜM 8	Hayvancılık.....	223
	<i>Esen DURMUŞ</i>	
	<i>Ali YİĞİT</i>	
BÖLÜM 9	Ormancılık	245
	<i>Semra YILMAZ ÇİLDAM</i>	
	<i>Güven ŞAHİN</i>	
BÖLÜM 10	Su Ürünleri Avcılığı.....	273
	<i>Ömer ŞEN</i>	
BÖLÜM 11	Madenler	291
	<i>Adnan ALKAN</i>	
	<i>Zehra OBUT BİLİM</i>	
BÖLÜM 12	Enerji Kaynakları.....	317
	<i>Hulusi KARAGEL</i>	
BÖLÜM 13	Sanayi.....	347
	<i>İbrahim GÖKBURUN</i>	
BÖLÜM 14	Ulaşım	375
	<i>İbrahim SEZER</i>	
BÖLÜM 15	Turizm Coğrafyası	409
	<i>Serdar CEYLAN</i>	
BÖLÜM 16	Ticaret ve Pazarlama	441
	<i>Öznur AKGIŞ İLHAN</i>	
	<i>Gizem SAYGILI</i>	

YAZARLAR

Doç. Dr. Adnan ALKAN

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Dr. Öğr. Üyesi Müjde AYDOĞDU

*İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü*

Dr. Öğr. Üyesi Zehra OBUT BİLİM

*Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü*

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

*İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Serdar CEYLAN

*Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Semra YILMAZ ÇİLDAM

*Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Esen DURMUŞ

*Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü*

Doç. Dr. Esen DURMUŞ

*Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü*

Doç. Dr. İbrahim GÖKBURUN

*Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Öznur AKGIŞ İLHAN

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Hulusi KARAGEL

*Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ

*Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Mustafa KÖSE

*Afyon Kocatepe Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Arş. Gör. Emre SAKAOĞLU

*Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Gizem SAYGILI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Prof. Dr. İbrahim SEZER

*Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Güven ŞAHİN

*Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Ömer ŞEN

*Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Eren ŞENOL

*Giresun Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM

*Samsun Üniversitesi İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü*

Prof. Dr. Murat YILMAZ

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bölümü*

Prof. Dr. Ali YİĞİT

*Bursa Uludağ Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Prof. Dr. Ali YİĞİT

*Bursa Uludağ Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü*

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

*Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü*

BEŞERİ COĞRAFYA'NIN TANIMI VE KONUSU

Zeki BOYRAZ¹Müjde AYDOĞDU²

GİRİŞ

Bilim, toplumların özelinde gelişen ve genel yapısını yansıtan özgün bir bilgi üretim şeklidir. Her ne kadar bilimsel bilginin üretilmesi insanlık tarihi kadar eski olsa da zaman içerisinde dönüşmüş ve çeşitlenerek günümüze kadar gelmiştir (Gümüştü ve Karakaş Özü, 2016: 107). Bilim alanları birçok alt disipline ayrılmakta ve matematik, fizik, kimya, sosyoloji, felsefe, tarih, edebiyat gibi isimlendirilmektedir. Bu disiplinlerden biri olan ve temelde yeryüzünü inceleyen bir disiplin olarak kabul edilen coğrafya; yeryüzünün doğal, ekonomik ve toplumsal olgularını mekân ile ilişkilendirerek insan-mekân etkileşimini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda coğrafyanın mevcut bilimsel kimliğinin yanı sıra insan-mekân etkileşimine dayalı bir kavram olarak ön plana çıkması da diğer disiplinlere göre önemli bir ayrıcalık olarak görülmektedir (Özgen, 2010: 3). Mekânı insanla birlikte ele alan coğrafya, mekânın insan üzerindeki etkisini incelerken, insanın da mekân üzerindeki etkilerini gözlemleyip ikisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Özçaglar, 2014: 2).

Coğrafya, insanlar tarafından farklı zamanlarda farklı şekillerde algılanmış, çeşitli evrelerden geçmiş ve değişik araştırma yöntemleri kullanılmış bir disiplindir. En eski inceleme alanlarından biri olan coğrafya için ilk coğrafyacı, diğer tarafta neyin olduğunu görmek için ağaca çıkan ya da ilk akarsuyu geçen insan-

¹ Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, zeki.boyras@inonu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3333-2402

² Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, mujde.aydogdu@inonu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1452-7730

coğrafya, “toplumların cinsiyet ilişkileri ile coğrafyanın karşılıklı olarak nasıl yapılanıp dönüştüğünü incelemek için siyaset ve teorilerden beslenen perspektifler” olarak tanımlanmıştır (Tuncer, 2012: 79). Coğrafya disiplini içerisinde yer bulan feminist coğrafya konusuyla alakalı ilk makale ise 1973 yılında Pat Burnett tarafından yayımlanmıştır (Alkan, 2021: 1). Türkçe coğrafya literatüründe kadın konusunu ele alan ilk çalışmalar ise Erol Tümertekin tarafından yapılmıştır (Mirioglu, 2018: 184). Yine beşeri coğrafyanın alt disiplinlerinden biri olan ve ekonomik coğrafyadan ayrılarak ortaya çıkan doğal kaynaklar coğrafyası ve maden coğrafyası da çalışmalara konu olmakta, beşeri coğrafyacılar bu alanda spesifik çalışmalar yapmaktadır. **Maden coğrafyası**, madenin oluşmasında etkili olan jeolojik yapıdan başlayarak, üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar geçirdiği süreci bir bütün olarak mekânsal anlamda incelenmektedir. Maden coğrafyası aynı zamanda madencilğe hammadde ve enerji kaynakları sağlaması bakımından sanayi coğrafyası ile de yakın ilişkisi içerisinde (Tümertekin ve Özgüç, 2020: 281). Burada özellikle doğal kaynaklarının dağılışı, maden sahalarının dağılışı ve tespiti ile bunları etkileyen ulaşım sistemleri, iklim faktörleri, pazarlara yakınlık gibi coğrafya disiplini içerisinde incelenen birçok alanın maden coğrafyası ile yakından ilişki içerisinde olduğu unutulmamalıdır.

Ele alınan tüm bu bilim alanları ve çok daha fazlası beşeri coğrafyanın alt bilim alanları olarak coğrafyacılar tarafından incelenmekte ve her biri hakkında detaylı çalışmalar yapılmaktadır. Genelde coğrafya disiplini içerisinde, özeldense beşeri coğrafya anabilim dalında ele alınan tüm bu bilim alanları ve çok daha fazlası için unutulmamalıdır ki biri tek başına çalışılabileceği gibi birkaç alt disiplin birlikte ele alınarak başka disiplinlerle multidisipliner çalışmalara da kapı açılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akengin, H. (2022). *Siyasi coğrafya, insan ve mekân yönetimi* (7. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Akgüngör, A. P. & Demirel, A. (2004) Türkiye'deki ulaştırma sistemlerinin analizi ve ulaştırma politikaları. *Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10(3), 423-430.
- Aliağaoğlu, A. (2019) Tarihsel süreçte Dünyada ve Türkiye'de tarım coğrafyası alanındaki çalışmalar. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(2), 367-383, DOI: 10.33688/aucbd.593693
- Alkan, A. (2021). Feminist coğrafya. *Feminist Bellek*, <https://feministbellek.org/feminist-cografya/>, son erişim: 30.05.2024.
- Aydın F. & Koçak E. (2019) *Polatlı ilçesi tarım coğrafyası*. International Mediterranean Social Sciences Congress (MECAS VI), 265-279.
- Aydınlı, H. İ. & Çiftçi, S. (2015) Türkiye'de kır-kent kavramlarının değişen niteliği ve mevzuatın

- sürece etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 192-200. DOI: 10.17755/esosder.54208
- Aydoğdu, M. & Bakırcı, M. (2021) Süleymanpaşa ilçesinde (Tekirdağ) nüfusun zamansal gelişimi ve mahallelere göre yoğunluk analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(46), 273-294. DOI: 10.17295/ataunidd.961068
- Aydoğdu, M. (2023) Sağlık turizmi kapsamında Turgut Özal tıp merkezinin değerlendirilmesi (Malatya). *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 288-303. DOI: 10.52835/19maysbd.1396916
- Bakırcı, M. & Aydoğdu, M. (2023). Deprem ve ulaşım: Kahramanmaraş (Pazarcık-Elbistan) depremlerinin ulaşımına ilişkin mekânsal yansımaları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (83), 115- 129. <https://doi.org/10.17211/tcd.1308233>
- Bakırcı, M. (2018) *Kır yerleşmesi*. Doğan, M. ve Doğan Sertkaya, Ö. (Ed.), Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (1. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Bakırcı, M. (2019) Ulaşım ve coğrafya: Türkiye'de ulaşım coğrafyası literatür analizi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(34), 381-420
- Bakırcı, M. (2019). *Türkiye'nin sanayi coğrafyası*. Taşlıgil, N. ve Şahin, G. (Ed.), Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Balcı Akova, S. (2019). Türkiye'nin tarım coğrafyası. Taşlıgil, N. ve Şahin, G. (Ed.), Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Bayartan, M. (2010) *İnsan-Mekân-Zaman bağlamında şehirler*. 1. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi, 5-7 Kasım 2010, Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayını.
- Bayartan, M. (2018) *Tarihi coğrafya*. Doğan, M. ve Doğan Sertkaya, Ö. (Ed.), Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (1. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Bayartan, M. (2023) Türkiye'de tarihî coğrafyanın 100 yılı. *Tarih Dergisi*, 81, 695-725. DOI: 10.26650/iutd.20238119
- Belge, R. (2023) Ulaşım coğrafyası açısından bir inceleme: Denizli İli. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 54, 275-289
- Çalış, G. & Hayır Kanat, M. (2022). Türkiye'de kültür coğrafyası çalışmaları: Google akademik veri tabanına göre. *Ulakbilge*, 73, 643-682. DOI: 10.7816/ulakbilge-10-73-05
- Deniz, T. & Yıldırım Kalem, M. (2018) Turizm coğrafyası: Çalışmalar, sorunlar ve yaklaşımlar. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 41-54.
- Doğan, H., Üngüren, E. & Yelgen, E. (2010) Alanya turist profiline yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 79-100.
- Doğan, M. (2018) *Sanayi coğrafyası*. Doğan, M. ve Doğan Sertkaya, Ö. (Ed.), Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (1. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Doğanay, H. & Çoşkun, O. (2020) *Tarım coğrafyası* (5. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Doğanay, H. Özdemir, Ü. & Şahin, İ. F. (2014) *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya* (6. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Elibüyük, M. (2000) *Matematik coğrafya: evren-gezegeenler-dünya-zaman* (2. Baskı), Ankara: Ekol Yayınevi.
- Erdal, H. (2018) Yapay zekâ teknikleri ve uzman sistemlerin karasal akıllı ulaşım sistemlerinin denetiminde kullanımı. *Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 32-39.
- Erdoğan, H. T. (2016) Ulaşım hizmetlerinin ekonomik kalkınma üzerine etkisi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 187-215. DOI: 10.17336/igusbd.05060
- Eskikurt, A. (2005) Tarihi coğrafya çalışmalarının metodolojisi konusunda genel bir değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 11,39-64.
- Flint, C. & Taylor, P. J. (2014). *Siyasi coğrafya, Dünya-ekonomisi, ulus-devlet ve yerellik* (6. Baskı), Çev: Ereker, F., Ankara: Nobel Akademi.
- Goblet, Y. M. (1956). *Political geography and the World map*. Londra: George Philip and Son Limited.
- Göney, S. (1993). *Siyasi coğrafya, Cilt II*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi.

- Gümüşçü, O. & Karakaş Özur, N. (2016) Türkiye’de modern coğrafyanın kuruluşu ve örgütlenmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 32(93), 105-148.
- Gümüşçü, O. (2006). *Tarihi coğrafya: kavramlar, tarihçe, kaynaklar, mekân, metod*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Gümüşçü, O. (2018) Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *ERDEM İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 75, 99-120. DOI: 10.32704/erdem.496740
- Günay, S. (2008). *Türkiye ölüm oranları atlası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Günay, S. (2010). Sağlık coğrafyasında yaşa göre farklılık gösteren değişkenler için standartlaştırma: Doğrudan yaş düzeltme yöntemi. *TUCAUM 2010*, 103-110.
- Güngör, Ş. (2018) *İç Anadolu Bölgesi’nin turizm coğrafyası*. Sertkaya Doğan, Ö. ve Duran, E. (Ed.), Türkiye Turizm Coğrafyası (1. Baskı), Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Hayır Kanat, M. (2016). *Türkiye’nin yerleşme coğrafyası*. Hayır Kanat, M. (Ed.), Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, Ankara: Nobel Akademi.
- İzbirak, R. (1986) *Coğrafi terimler sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kapluhan, E. (2014) Coğrafi bilgi sistemleri’nin (CBS) coğrafya öğretiminde kullanımının önemi ve gerekliliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 34-59. DOI: 10.14781/MCD.2014298120
- Kazel, E. & Bayartan, M. (2021) Siyasi coğrafya açısından Türkiye’nin sınır güvenliği: Batı kara sınırları. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 201-219.
- Kazel, E. & Bayartan, M. (2021) Yerleşme coğrafyası açısından bir inceleme: Yalova şehri. *Coğrafya Dergisi*, 43, 143-158. DOI: 10.26650/JGEOG2020-927888
- Kısa Ovalı, P. (2007) Kitle turizmi ve ekolojik turizmin kavram, mimari ve çevresel etkiler bakımından karşılaştırılması. *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(2), 64-79.
- Kocadağlı Yaman, A. (2013) Nüfus coğrafyası açısından bir inceleme: Beypazarı. *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 41-72.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M. & Kozak, M. (2023) *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar* (25. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kütükoğlu, M. (1994) *Tarih araştırmalarında usul*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Mirioğlu, G. (2018). *Kentlere feminist coğrafya perspektifinde bakmak*. Ege Coğrafya Dergisi, 27(2), 183-194.
- Öngör, S. (1963) Siyasi coğrafya ve jeopolitik. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 18(1), 301-316. DOI: SBFder_0000000688
- Özçağlar, A. (2014) Coğrafyaya giriş-sistemik, kavramlar, yöntemler. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özdoğan, İ. (2020). Türkiye sağlık coğrafyası literatürünün değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 161-192. DOI: 10.31463/aicusbed.701317
- Özey, R. (2002) *Dünya ve Türkiye ölçeğinde siyasi coğrafya*. İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özey, R. (2015). *Dünya ve Türkiye ölçeğinde siyasi coğrafya* (11. Baskı), İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özgen, N. (2010) Bilim olarak coğrafya ve evrimsel paradigmatları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 1-25.
- Özgüç, N. (1987) Türkiye’de sanayi faaliyetlerinin gelişmesi, yapısı ve dağılışı. *Coğrafya Dergisi*, 2, 35-70.
- Özgüç, N. (2017) *Turizm coğrafyası özellikler ve bölgeler* (9. Baskı), İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Öztaş, D. & Akgün, Ş. (2022). Sağlık coğrafyası ve halk sağlığı uygulamaları. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 5(9): 259-271. DOI: 10.35235/uicd.1019700
- Sertkaya Doğan, Ö. (2018) *Nüfus coğrafyası*. Doğan, M. ve Doğan Sertkaya, Ö. (Ed.), Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (1. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi.
- Şahin, C., Doğanay, H. & Özcan, N. A. (2006). *Türkiye coğrafyası (fiziki-beşeri-ekonomik-jeopolitik)*. Geliştirilmiş 4. Baskı, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tanoğlu, A. (1969) *Nüfus ve yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Tanrıkulu, M. (2023). *Coğrafya ve kültür, mekân-kültür-tarih-coğrafi işaret* (5. Baskı), Ankara: PE-GEM Akademi.
- Taşlıgil, N. (1999). *Türkiye'nin ulaşım coğrafyası*. İstanbul: Kuşak Ofset Kitabevi.
- Toal, G. & Agnew, J. (2002). *Geopolitic cultures, handbook of cultural geography*. London: Sage Publication.
- Top Yılmaz, S. & Özçağlar, A. (2016) Beşeri coğrafyanın öncüsü Carl Ritter'in coğrafya bilimine getirdiği yenilikler ve bugüne yansımaları. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016, Ankara.
- Tuncer, B. & Bulut, İ. (2019) Tarihi coğrafya açısından Haymana kazasında nüfus (1831-1914). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1571-1588.
- Tuncer, S. (2012). Beşeri coğrafyaya feminist itirazlar. *Fe Dergi*, 4(1), 79-90. DOI: 10.1501/Fe0001_0000000065
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2020). *Beşeri coğrafya, insan-mekân-kültür* (19. Baskı), İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2020). *Ekonomik coğrafya, küreselleşme ve kalkınma* (17. Baskı), İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uzun, A. & Gül, M. F. (2019) Tarihi coğrafya perspektifinden "Balıkesir vilayeti coğrafyası". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(42), 1-20. DOI: 10.31795/baunso-bed.657016
- Üçışık Erbilin, S. (2019). *Türkiye yerleşme coğrafyası*. Taşlıgil, N. ve Şahin, G. (Ed.), Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Yağız, Z. & Sertkaya Doğan, Ö. (2023) Nüfus coğrafyası açısından bir değerlendirme: İstanbul Gaziosmanpaşa İlçesi örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. 6(2), 421-438. DOI: 10.33712/mana.1278328
- Yaşar, M. (2022) *Sorgun ilçesi tarım coğrafyası*. Ankara: İKSAD Yayınevi.
- Yıldız, Z. (2011) Turizmin sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
- Yılmaz, C. (2019) Türkiye kırsal yerleşme coğrafyası literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(34), 519-560.

Murat YILMAZ¹
Mustafa KÖSE²

NÜFUS VE ÖNEMİ

Nüfus belli bir alanda yaşayan insan sayısı olarak tanımlanmaktadır. Nüfus miktarının yanı sıra çeşitli nitelikleri, herhangi bir yerde üretim ve tüketimi etkileyen faktörlerdir. Örneğin 85 milyon nüfuslu iki ülke düşündüğümüzde bunların demografik yapıları ve nüfuslarının eğitim durumu farklı ise bu iki ülkenin üretim, tüketim, istihdam, iş gücü, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerde öncelikleri farklı olacaktır. Örneğin bu iki ülkeden birinde yaşlı nüfus oranı %10 diğerinde %20 ise ikinci ülkede istihdam edilecek (yani çalışabilecek) ve üretecek insan sayısı daha azdır. İkinci ülkede yaşlı nüfusun sosyal güvenlik, bakım, tedavi ve rehabilitasyonu daha büyük kamu kaynakları gerektirmektedir. Yaşlı nüfus oranı %10 olan 85 milyonluk bir ülkede çocuk ve genç nüfus oranı nispeten yüksekken bu nüfusun eğitim ve istihdamına yönelik doğru politikaların varlığı veya yokluğu, söz konusu nüfusun ülke ekonomisine katkısını belirler. Örneğin bir ülkede genç nüfusa iyi bir mesleki eğitim verildiği takdirde bu nüfusun ziraat ve sanayide üretime katkısı fazla olacak ve dolayısıyla ülkede refah artacaktır. Ters durumda ise var olan insan kaynağının üretime ve ekonomiye katkısı sınırlı olacaktır (Doğanay 2014).

Nüfusun artış hızı ve çeşitli nitelikleri son derece önemlidir. Nüfusun artış hızını nüfus hareketleri tayin eder. Doğumlar, ölümler ve göçler nüfus hareketleri olup bunların durumu bir yerdeki nüfus artış hızını belirler. Örneğin toplam do-

¹ Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü myilmazcog@yyu.edu.tr, ORCID iD: 0000 0001 7049 098X

² Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, mustafakose@aku.edu.tr, ORCID iD:0000-0003-3206-2508

- » **Doğal kaynakların yetersizliği:** Küresel anlamda nüfusun hızla artması, su, enerji, gıda ve diğer doğal kaynaklara olan talebi her geçen gün arttırmaktadır. Ayrıca, sanayileşmiş ülkeler sanayi alanlarında ihtiyaç duydukları ham maddeleri ve enerji kaynaklarını doğadan karşılamak zorundadırlar. Dolayısıyla ekonomik büyümelerini devam ettirmek isteyen ülkelerin doğal kaynaklara ve tarım ürünlerine olan talebi artarak devam etmektedir. Bu anlamda tarımın yoğun olarak yapıldığı bölgelerde ciddi problemler yaşanabildiği gibi artan enerji talebi fosil yakıtların daha fazla tüketilmesine neden olabilmektedir.
- » **Çevresel sorunlar:** Nüfus artışı ve sanayileşme sera gazı emisyonlarını arttırmakta ve küresel iklim değişikliğine neden olabilmektedir. Dolayısıyla ekstrem hava olayları artarken tarım işletmeleri ya da yoğun nüfuslu şehir alanları bu ekstrem hava olaylarının sonucunda meydana gelen doğal afetlerden etkilenebilmektedirler. Bunun yanında insanların çevrede meydana getirdiği tahribat sonucunda birçok canlı türü yok olabilmektedir.
- » **Sosyoekonomik Zorluklar:** Nüfus artışı hem yerel ölçekte hem de dünya genelinde ekonomik eşitsizliği derinleştirebilmektedir. Bununla birlikte ekonomik olarak gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkeler arasındaki farklar her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Bu doğrultuda göç ve şehirleşme baskılarını artırmakta, büyük şehirlerde altyapı sorunlarına ve sosyal gerilimlere neden olabilmektedir.

Sonuç olarak nüfusun hem nicel hem de nitel özelliklerinin hızla değişmesinin yanında hareketli yapısından dolayı dünya nüfusu bölgesel ya da küresel ölçekte çözüm gerektiren sorunları üretebilmektedir. Nüfus kaynaklı bu problemlere kalıcı çözümler üretmek ancak stratejik planlama, uluslararası iş birliği ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarıyla mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

- 2827 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (1983, 24 Mayıs). *Resmî Gazete* (Sayı: 18059).
- 557 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (1965, 10 Nisan). *Resmî Gazete* (Sayı: 11976).
- Aksoy, E. (2016). 1919-1955 Yılları arasında Türkiye'nin nüfus yapısı ve uygulanan nüfus politikaları. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 24, 27-45.
- Atalay Şimşek, S. ve Atalay, E. (2020). Türkiye nüfus politikalarına genel bakış. *Turkish Studies-Social*, 15(7), 41-51.
- Aydoğan, E. ve Çoban, E. (2016). Türkiye'de nüfus sayımları ve uygulanan nüfus politikaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2), 113-126.
- Can, B. & Avcı, S., (2021). Demografik geçiş teorisi açısından Türkiye'nin demografik geçiş aşamaları ve nüfuslanma süreci, *Doğu Coğrafya dergisi*, 26(46), 229-252. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.996656>

- DİE. (1995). Türkiye Nüfusu. 1923-1995 *Demografik yapısı ve gelişimi*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. & Şahin, İ. F. (2011). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- DPT. (1963). *Birinci Kalkınma Planı 1963-1967*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- DPT. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Eryurt, M. A., Canpolat, Ş. B., Koç, İ. (2013). Türkiye’de Nüfus ve Nüfus Politikaları: Öngörüler ve Öneriler. *Amme İdaresi Dergisi*, 46(4), 129-156.
- Güneş, H. H. (2009). İKTİSAT tarihi açısından nüfus teorileri ve politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 126-138.
- Gürtan, K. (1969). *Demografik Analiz Metodları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1479, İstanbul.
- Hay, I. S. & at. all. (2024) Global fertility in 204 countries and territories, 1950–2021, with forecasts to 2100: a comprehensive demographicanalysis for the Global Burden of Disease Study 2021, *The Lancet*, 403(10440), 1-59. <https://doi.org/10.1016/>
- HÜNEE (2009) *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi.
- Kaya, V., & Yalçınkaya, Ö. (2014). Nüfus ekonomik büyüme kaynağı olabilir mi? “En az üç çocuk” politikasına tarihsel bir bakış. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 165-198. <https://doi.org/10.16951/iibd.20001>
- Köse, M., & Sertkaya Doğan, Ö. (2022) Nüfus politikaları bağlamında Türkiye nüfusunun demografik dönüşümü, yapısal değişimi ve geleceği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (74), 247-267.
- Saraç, H. Nüfus Politikaları ve İlahi Dinlerdeki Uygulama, Yüksek Lisans Tezi (İ.Ü.S.B.E) İstanbul, 1992.
- SEDAC (2024) Gridded Population of the World Countries <https://sedac.ciesin.columbia.edu/data/collection/gpw-v4/maps/gallery/search>
- Sertkaya Doğan, Ö., (2018). Nüfus coğrafyası, editörler: Sertkaya Doğan, Ö. & Doğan, M. *Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, içinde, s.27-54, Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Tuncer, B. (1976), *Ekonomik Gelişme ve Nüfus*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları: D-20, Lider Mat, Ankara.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N., (2011). *Beşeri coğrafya: İnsan, kültür mekan*. İstanbul: Çantay Yayınları
- UNFPA, 2013, Population Dynamics in the Post-2015 Development Agenda. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Population%20Dynamics%20in%20Post-2015%20FINAL.pdf> (son erişim: 15 Ağustos 2024)
- United Nations (2019) World Population Prospects. Erişim adresi: <https://population.un.org/wpp/>
- Yılmaz, M. (2018). Irkçılık, etnik ayırım, din ve mezheplerle ilgili sorunlar, editörler: Akengin, H. & Dölek, İ. *Günümüz Dünya Sorunları*, içinde. s.167-178. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Yılmaz, M. (2021). *Türkiye nüfus coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları
- Yücesahin, M. M., Adalı, T. ve Türkyılmaz, A. S. (2016). Population policies in Turkey and demographic changes on a social map. *Border Crossing*, 6(2), 240-266.
- İnternet Siteleri**
- <https://tr.al-ain.com/article/kitalara-gore-nufus-sayisi-2024> (son erişim 25 Temmuz 2024)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_ve_ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1_topraklar_listesi, (son erişim 25 Temmuz 2024)

GÖÇÜN TEMEL KAVRAMLARI VE TEORİK ÇERÇEVE

Göç ve Göçmen Tanımları

Göç, kişilerin uzaktaki bir yere, en azından o an yaşadıkları mekanın uzağındaki bir yere yeniden yerleşmesidir. Öncelikle coğrafi bir olgu olan göç, binlerce yıl öncesine uzanan insanlığın ortak bir olgusudur (Bartram vd., 2019). Bu hareketlilik, genellikle ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazanabilir, ancak ülke içinde de gerçekleşebilir. Göçün temel unsuru, bireylerin veya grupların yaşadıkları yerden ayrılarak yeni bir yere yerleşme sürecidir (Castles ve Miller, 2014). Göç hareketlerinin nedenleri, ekonomik fırsatlar, sosyal faktörler, politik baskılar ve çevresel değişiklikler gibi çeşitli faktörlere dayanabilir (Massey vd., 1993).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü'nde göç şu şekilde ifade edilmektedir (2009).

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahildir.”

¹ Doç. Dr., Samsun Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü, mucahit.yildirim@samsun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5781-449X

dir ve uluslararası toplumun bu yeni göçmen kategorisini tanıması ve koruma mekanizmaları geliştirmesi gerekmektedir. İklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek ve iklim mültecilerine destek sağlamak için küresel iş birliği ve sürdürülebilir politikalar hayati öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2011). Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adams, R. H. ve Page, J. (2005). Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries? *World Development*, 33(10), 1645-1669.
- Ari, Y. O. (2020). Çağdaş Göç Teorileri Çerçevesinde Küresel Göçlerin Belirleyicileri. 15.07.2024 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/339528575_Cagdas_Goc_Teorileri_Cercevesinde_Kuresel_Goclerin_Ekonomik_Belirleyicileri adresinden erişildi.
- Ataman, B. (2012). Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri ve Sosyo-Ekonomik Sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 2012(1), 75-98.
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2019). Göç Meselesinde Temel Kavramlar. (Çev. İtr Ağabeyoğlu Tuncay). Ankara: Hecw Yayınları.
- Benton, M. (2013). The Impact of Digital Technology on Immigrant Integration in Europe. Migration Policy Institute.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Betts, A. ve Collier, P. (2017). *Refuge: Transforming a Broken Refugee System*. Penguin.
- Biermann, F. ve Boas, I. (2010). Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees. *Global Environmental Politics*, 10(1), 60-88.
- Black, R., Adger, W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes, A. ve Thomas, D. (2011). The Effect of Environmental Change on Human Migration. *Global Environmental Change*, 21(S1), S3-S11.
- Bloch, A. (2008). Refugees in the UK Labour Market: The Conflict Between Economic Integration and Policy-led Labour Market Restriction. *Journal of Social Policy*, 37(1), 21-36.
- Borjas, G. J. (1995). The Economic Benefits from Immigration. *Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 3-22.
- Borjas, G. J. (1999). *Heaven’s Door: Immigration Policy and the American Economy*. Princeton University Press.
- Borjas, G. J. (2003). The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1335-1374.
- Broeders, D. (2007). The New Digital Borders of Europe: EU Databases and the Surveillance of Irregular Migrants. *International Sociology*, 22(1), 71-92.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Guilford Press.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. ve Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the Field*. Home Office.
- Cavalli-Sforza, L. L., Menozzi, P., ve Piazza, A. (1994). *The history and geography of human genes*. Princeton University Press.
- Czaika, M. ve de Haas, H. (2014). The Globalization of Migration: Has the World Become More Migratory? *International Migration Review*, 48(2), 283-323.
- De Bel-Air, F. (2016). *Migration Profile: Syria*. European University Institute.

- Dekker, R. ve Engbersen, G. (2014). How Social Media Transform Migrant Networks and Facilitate Migration. *Global Networks*, 14(4), 401-418.
- Diñçer, B. ve Özaslan, M. (2004). Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri. *İktisat, İşletme ve Finans*, 19(222), 44-63.
- Docquier, F. ve Rapoport, H. (2012). Globalization, Brain Drain, and Development. *Journal of Economic Literature*, 50(3), 681-730.
- Durmaz, A. (2018). Beşeri Sermaye Kaynağı Olarak Diaspora. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dustmann, C. ve Görlach, J. S. (2016). The Economics of Temporary Migrations. *Journal of Economic Literature*, 54(1), 98-136.
- Dustmann, C., Frattini, T. ve Preston, I. (2012). The Effect of Immigration along the Distribution of Wages. *Review of Economic Studies*, 80(1), 145-173.
- Elliott, J. H. (2006). *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492-1830*. Yale University Press.
- Eltis, D., ve Richardson, D. (1997). *Routes to slavery: Direction, ethnicity and mortality in the transatlantic slave trade*. Routledge.
- Erdem, M. (2017). Suriyeli Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Entegrasyonu ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Çalışma ve Toplum*, 2017(1), 123-145.
- Erdem, M. (2017). Suriyeli Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi ve Sağlık Sistemi Üzerindeki Etkileri. *Türk Tıp Dergisi*, 79(4), 245-255.
- Erdem, M. (2017). Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Uyum Süreci ve Yerel Yönetimlerin Rolü. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 72(2), 123-145.
- Erdem, M. (2020). COVID-19 Pandemisinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 45-60.
- Erder, S. (1978). Türkiye'de İç Göçler ve Sonuçları. *Toplum ve Bilim*, 5 (1), 23-30.
- Erdoğan, M. (2019). Suriyeli Mülteciler ve Türk Toplumunu: Uyum ve Geri Dönüş Beklentileri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 74(2), 1-23.
- European Commission. (2020). COVID-19: Temporary Restriction on Non-Essential Travel to the EU. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/travel-and-transportation-during-coronavirus-pandemic_en
- Fairlie, R. W. (2008). Estimating the Contribution of Immigrant Business Owners to the U.S. Economy. *Small Business Administration Office of Advocacy*.
- Fan, C. C. (2008). *China on the move: Migration, the state, and the household*. Routledge.
- Faist, T. (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Clarendon Press.
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books.
- Forced Migration Review (2020). *The Global Compacts and the Future of Refugee and Migrant Protection*. Available at: FMR.
- Gatrell, P. (2013). *The Making of the Modern Refugee*. Oxford University Press.
- Gellately, R., ve Kiernan, B. (2003). *The specter of genocide: Mass murder in historical perspective*. Cambridge University Press.
- Gülçubuk, B. (2006). Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Türkiye'den Bir Kesit. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 123-143.
- Güven, S. (2017). Türkiye'de Göçmen Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 39-53.
- Heather, P. (2009). *Empires and Barbarians: The Fall of Rome and the Birth of Europe*. Oxford University Press.
- Hollifield, J. F. (2004). The Emerging Migration State. *International Migration Review*, 38(3), 885-912.

- Internal Displacement Monitoring Centre (2020). Global Report on Internal Displacement. Available at: IDMC.
- International Organization for Migration (IOM). (2021). World Migration Report 2020. Available at: IOM
- IOM. (2020). Impact of COVID-19 on Migrants. International Organization for Migration.
- IPCC. (2014). Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Intergovernmental Panel on Climate Change.
- Karasar, N. (2012). Türkiye'de İç Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 67(2), 123-145.
- Kartiki, K. (2011). Climate Change and Migration: A Case Study from Rural Bangladesh. Gender ve Development, 19(1), 23-38.
- Kaya, A. (2019). Türkiye'den beyin göçü: Nedenler ve sonuçlar. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 12-27.
- Kässi, O. ve Lehdonvirta, V. (2018). Online Labour Index: Measuring the Online Gig Economy for Policy and Research. *Technological Forecasting and Social Change*, 137, 241-248.
- King, R. (2012). Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, 3/12.
- Kloosterman, R. ve Rath, J. (2001). Immigrant Entrepreneurs in Advanced Economies: Mixed Embeddedness Further Explored. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(2), 189-201.
- Kogan, I. (2007). Working Through Barriers: Host Country Institutions and Immigrant Labour Market Performance in Europe. Springer.
- Komito, L. (2011). Social Media and Migration: Virtual Community 2.0. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(6), 1075-1086.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford University Press.
- Levitt, P. (2001). *The Transnational Villagers*. University of California Press.
- Makimoto, T. ve Manners, D. (1997). *Digital Nomad*. Wiley.
- Marrus, M. R. (1985). *The unwanted: European refugees in the twentieth century*. Oxford University Press.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E. (1993). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford University Press.
- McAdam, J. (2012). *Climate Change, Forced Migration, and International Law*. Oxford University Press.
- McLeman, R. (2018). Migration and Climate Change: Challenges and Opportunities. In J. M. Fujikura ve T. Kawarazuka (Eds.), *Climate Change Adaptation in Developed Nations* (pp. 229-239). Springer.
- McLeman, R. ve Smit, B. (2006). Migration as an Adaptation to Climate Change. *Climatic Change*, 76(1-2), 31-53.
- Modood, T. (2007). *Multiculturalism: A Civic Idea*. Polity Press.
- Mokyr, J. (1985). *Why Ireland Starved: A Quantitative and Analytical History of the Irish Economy, 1800-1850*. Allen & Unwin.
- Müller, A. (2016). The Digital Nomad: Buzzword or Research Category? *Transnational Social Review*, 6(3), 344-348.
- Nalbant, F. Eseler, B. ve Göksoy Sevinçli, B. (2022). Göç Olgusuna İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve. (Ed. Mustafa Kartal ve İsmail Akbal). Ankara: Nobel Yayınları.
- OECD. (2013). *International Migration Outlook 2013*. OECD Publishing.
- OECD. (2018). *Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees*. OECD Publishing.

- OECD. (2020). COVID-19 Crisis Puts Migration and Progress on Integration at Risk. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Oppenheimer, S. (2004). *Out of Eden: The Peopling of the World*. Constable & Robinson.
- Papademetriou, D. G. ve Sumption, M. (2011). *Attracting and Selecting from the Global Talent Pool: Policy Challenges*. Migration Policy Institute.
- Penninx, R. (2005). *Integration of Migrants: Economic, Social, Cultural and Political Dimensions*. UN Expert Group Meeting on International Migration and Development.
- Penninx, R. ve Garcés-Masareñas, B. (2016). *Integration Policies of European Cities in Comparative Perspective: Structural Convergence and Substantial Differentiation*. *International Migration*, 54(6), 21-34.
- Penninx, R. ve Garcés-Masareñas, B. (2016). *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors*. Springer.
- Piore, M. J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge University Press.
- Portes, A. (1995). *The Economic Sociology of Immigration: Essays on Networks, Ethnicity, and Entrepreneurship*. Russell Sage Foundation.
- Portes, A. ve Rumbaut, R. G. (2001). *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. University of California Press.
- Ravenstein, E. G. (1885). *The laws of migration*. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Ruiz, I. ve Vargas-Silva, C. (2013). *The Economics of Forced Migration*. *Journal of Development Studies*, 49(6), 772-784.
- Safran, W. (1991). *Diasporas in Modern Societies. Myths of Homeland and Return*, *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1 (1), 83-99.
- Sassen, S. (1998). *Globalization and its Discontents: Essays on the New Mobility of People and Money*. The New Press.
- Saxenian, A. (2005). *From Brain Drain to Brain Circulation: Transnational Communities and Regional Upgrading in India and China*. *Studies in Comparative International Development*, 40(2), 35-61.
- Schneider, J. (2007). *Sport und Integration: Potenziale, Chancen, Herausforderungen*. Bundesinstitut für Sportwissenschaft.
- Schunck, R. (2014). *Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany: Concurrent or Competitive Processes?* Springer.
- Stark, O. ve Bloom, D. E. (1985). *The new economics of labor migration*. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178.
- TÜİK. (2023). İç göç istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 18.07.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinde erişildi.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2009). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. 18.07.2024 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden erişildi.
- Ulusoy, E. (2016). *Diasporayı Yeniden Düşünmek*. Ankara: Pegem Yayınları.
- UN-Habitat. (2020). *World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization*. Available at: UN-Habitat.
- UNHCR (2011). *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status*. Available at: UNHCR.
- UNHCR. (2018). *UNHCR and Climate Change*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>
- UNHCR. (2020). *Climate Change and Disaster Displacement*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>

- UNHCR (2021). Global Trends: Forced Displacement in 2020. Available at: UNHCR.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2020). Global Trends: Forced Displacement in 2020. Available at: UNHCR
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. Academic Press.
- Warner, K., Afifi, T., Kalin, W. ve Leckie, S. (2013). *Changing Climates, Moving People: Framing Migration, Displacement and Planned Relocation*. UNU-EHS Publication Series.
- WHO. (2020). *Addressing the Health Challenges in Immigrant and Refugee Populations During the COVID-19 Pandemic*. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/addressing-the-health-challenges-in-immigrant-and-refugee-populations-during-the-covid-19-pandemic>
- Yıldırım, M. ve Kaya, A. (2024), “Experiences, expectations and suggestions of digital nomads towards an intangible cultural heritage”, *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, Vol. 16 No. 3, pp. 396-409. <https://doi.org/10.1108/WHATT-03-2024-0055>
- Zhang, X. (2018). Big Data and Migration Research: An Overview. *Population and Development Review*, 44(3), 429-435.

KÜLTÜREL COĞRAFYA VE KÜLTÜRLERİN YERYÜZÜNDE DAĞILIŞI

Alperen KAYSERİLİ¹

Emre SAKAOĞLU²

KÜLTÜREL COĞRAFYA

Kültürel Coğrafya, 1920-1930 yılları arasında Berkeley Okulu'nun öncülüğünde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda Amerikan Beşerî Coğrafyası içinde bağımsız bir alt disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Bu bilimsel girişimler, Kaliforniya Üniversitesi'nin Berkeley Kampüsü'nde, coğrafya alanında önemli bir isim olan Carl Ortwin Sauer'in liderliğinde yürütülmüştür (Arı, 2005). Bu dönemde yapılan çalışmalar, Kültürel Coğrafya'nın temel kavram ve yöntemlerini belirlemiş ve bu alandaki akademik literatürün gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Amerikada kültürel coğrafya alanında, Berkeley Okulu'nun öne çıkan ve bu okulun lideri olarak tanınan Carl Ortwin Sauer, kültürel coğrafyanın temellerinin atılmasında belirleyici bir rol oynamıştır (Schein, 2004). Bu bağlamda, Sauer'in katkıları, kültürel coğrafyanın bilimsel disiplin olarak şekillendirilmesinde büyük önem taşımış ve bu alandaki genel kabul doğrultusunda, kendisi disiplinin kurucusu olarak kabul edilmiştir.

Yirminci yüzyılın başlarında, Amerikan coğrafyasındaki mevcut olguların görselleştirilmesi ve nicel analizlerle yürütülen çalışmaların ötesine geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, coğrafyacıların çalışma alanı üzerinde detaylı bir şekilde incelenmesi gereken problemleri belirlemeleri ve ardından bu problemlere çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirmeleri önerilmiştir (Kayserili,

¹ Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, akayserili@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3174-5710

² Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, esakaoglu@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2015-6657

ve farklı geleneksel dini inançlara sahip halkları ile büyük bir kültürel çeşitlilik göstermektedir.

Pasifik Kültür Bölgesi

Pasifik kültür bölgesi, Polinezya, Mikronezya ve Melanezya ada gruplarında yaşayan insanların yaşam biçimleriyle ortaya çıkmıştır. Birbirinden izole şekilde gelişen bu topluluklar arasında çok sayıda yerel dil ve inanç bulunmaktadır. Aynı zamanda müzik, dans, sanat ve zanaat gibi alanlarında da büyük çeşitlilik görülmektedir ki, bu durum Pasifik kültürünün karakteristik özelliklerindedir. 16. yüzyıldan itibaren, Avrupalı kaşiflerin Pasifik Adaları'nı keşfetmeye başlamasıyla birlikte bu bölgelerde koloniler kurulmuştur. Bu nedenle yerli halkların yaşam tarzları ve kültürel pratikleri büyük ölçüde değişiklik yaşamıştır. Günümüzde, Pasifik kültürü, küreselleşme ve turizm gibi faktörlerle değişim göstermiştir. Ayrıca yerli kültürlerin korunması ve canlandırılması, modern Pasifik toplumlarında önemli bir konu haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Abadan, Y. (1951). Yeni Hint Anayasası. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 208-255.
- Ağır, A. M. (2011). Memlûk Sultanlarının Gölgesi Altında Hilâfet Kurumu. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), s. 637-651.
- Ahanov, K. (2021). *Dil Biliminin Esasları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1979). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)* (2. b., Cilt I). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 439.
- Aksu, A. (2006). Emevîler Döneminde Sosyal Tabakalar. *İstem*, 4(8), s. 63-81.
- Apak, A. (2003). İslâm Tarihinin Ana Kaynakları ve Müracaat Eserleri. *İstem*, 1(1), s. 169-179.
- Apak, A. (2021). *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi (1. Cilt) [Hz. Muhammed (s.a.v) Dönemi]* (26 b.). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Arı, Y. (2005). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), s. 311-340.
- Arı, Y., & Köse, A. (2005). İnsan-Çevre Etkileşimini Yorumlamada Yeni Bir Alternatif: Kültürel Coğrafya. *Türk Coğrafya Kurumu Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*, (s. 51-59). İstanbul.
- Arifoğlu, Y. (2020). Abbasiler Döneminde Bilgi, Teknik ve Ürün Nakli (11. Yüzyıla Kadar). *e-Şarhiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 12(1), s. 248-257.
- Arikoğlu, E. (2007). Greenberg'in Avrasyatik Dil Teorisi ve Türkçe. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s. 109-114.
- Aşirov, T. (2013). Birûni'ye Göre Hıristiyanlık. *Milel ve Nihal*, 10(3), s. 111-147.
- Atasoy, E., Atış, E., & Pangaliyev, Y. (2021). Dinler Coğrafyası Perspektifinden Sihizm. S. Koday, & C. Sevindi (Dü) içinde, *Atatürk Üniversitesi Coğrafya Araştırmaları Serisi 2021 "Beşeri Coğrafya"* (s. 125-143). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Atkinson, J. (2018). Reformation. T. Dowley (Dü.) içinde, *Introduction to the History of Christia-*

- nity (s. 319-346). Minneapolis: Fortress Press.
- Ay, R. (2021). İsrail'in Kuruluşunun Teolojik Meşruiyet Sorunu: 1967 Altı Gün Savaşları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Eskiye*(43), s. 351-370.
- Aydın, M. (2005). I. ve II. İznik Konsillerinin Hıristiyanlık Açısından Önemi. *Uluslararası İznik Sempozyumu* (s. 33-45). İznik: İznik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bates, D. G. (2009). *21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji: İnsanın Doğadaki Yeri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bayat, F. (2017). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayram, E. (2019). Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekki Sureler Bağlamında). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), s. 919-939.
- Bickerton, D. (1990). *Language and Species*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Bodhi, B. (2008). *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*. Onalaska: Pariyatti Publishing.
- Bonnemaison, J. (2005). *Culture and Space Conceiving a New Cultural Geography*. (J. P. (İngilizce), Çev.) London : I.B. Tauris Company Ltd.
- Buzpınar, Ş. T. (2004). Osmanlı Hilafeti Meselesi: Bir Literatür Değerlendirmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2(1), s. 113-131.
- Büyükbahçeci, E. (2016). Hint'te Kast Sistemini İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(2), s. 238-255. doi:10.1501/Dtcfder_0000001489
- Campbell, L. (2018). How Many Language Families are there in the World? *International Journal of Basque Linguistics and Philology*, 1/2(52), s. 133-152. doi:https://doi.org/10.1387/asju.20195
- Candan, E. (2013). *Atalarımızı Gök Tanrı Dini*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- Challaye, F. (1998). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çandarlıoğlu, G. (2019). *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Çavuşlu, K. (2023). Emeviler Dönemi İktisadi ve Sosyal Yapı. *Hakkari İlahiyat Dergisi*(3), s. 30-48.
- Darcan, H. (2013). Athanasius ve İznik Konsili. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(28), s. 169-191.
- Demirci, M. (2007). Türk-İslam Medeniyetinin İkinci Dalgası: Orta Asya'da Gelişen Bilim ve Düşüncenin Dinamikleri (X-XIII.yy). İ. Göksoy, & N. Durak (Dü.), *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu* içinde (s. 77-85). Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Dikici, M. (2005). *Türklerde İnançlar ve Din*. Akçağ Yayınları: Akçağ.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. (2014). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (6. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Duello, T., Rivedal, S., Wickland, C., & Weller, A. (2021). Race and Genetics versus 'Race' in Genetics: A Systematic Review of the Use of African Ancestry in Genetic Studies. *Evolution, Medicine, and Public Health*, 9(1), s. 232-245. doi:10.1093/emph/eoab018
- Duman, Z. (2013). Kur'an'ın Penceresinden Mekke ve Vahyin Mekke Dönemi. M. Okumuş (Dü.), *Kur'an Nüzûlünün Mekke Dönemi Sempozyumu* içinde (s. 23-55). Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayınları.
- Duncan, J., Johnson, N., & Schein, R. (2004). *A Companion to Cultural Geography*. London : Blackwell Publishing.
- Durkheim, E. (1976). *Elementary Forms of the Religious Life* (2. b.). London: George Allen & Unwin.
- Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Ercilasun, A. B. (2013). Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri. *Dil Araştırmaları*, 12(12), s. 17-22.
- Erengil, C. (2004). *Budizm*. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Ertekin, E. (2011). Roma Devletinin Hıristiyanlığı Ortadan Kaldırmaya Yönelik Son Hamlesi: Büyük Takibat (303-311). *Seleucia ad Calycadnum*, s. 93-109.
- Flood, G. (1996). *An Intorduction to Hinduism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fortaci, T. (2022). The Trinity in the Theology of Michael Servetus. *Oksident*, 4(2), s. 173-206.
- Fortney, N. D. (1977). The Anthropological Concept of Race. *Journal of Black Studies*, 8(1), s. 35-54.
- Frajzyngier, Z., & Shay, E. (2012). Introduction. Z. Frajzyngier, & E. Shay (Dü) içinde, *The Afroasiatic Languages* (s. 1-17). New York: Cambridge University Press.
- Gasque, W. W. (2013). The Church Begins: From Jerusalem to Rome. T. Dowley (Dü) içinde, *Introduction to the History of Christianity (Second Edition)* (s. 35-45). Minneapolis: Fortress Press.
- Gazanfargizi, A. (2022). Tengricilikte Bizden Yeyler: Şulum, Çer ve Çor. *Folklor/Edebiyat*, 28(109), s. 67-74. doi:10.22559/folklor.2060
- Gezon, L., & Kottak, C. (2020). *Kültür*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Graham, B. (2003). Ireland and Irishness: Place, Culture and Identity. B. Graham (Dü) içinde, *In Search of Ireland A Cultural Geography* (s. 1-16). London : Routledge Publications.
- Group, I. S. (1997). IGU Study Group The Cultural Approach in Geography. *GEO Jurnal*, 43(3), s. 297-301.
- Güç, A., & Sert, E. (2020). Budizm'de Dört Temel Gerçek, Sekiz Dilimli Yol ve Nirvana. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 5(1), s. 3-28.
- Güven, A. (2023). Türkiye'de Hilafet ve Tarihi Arka Planı. *Tarih ve Günce*(13), s. 243-263.
- Hançabay, H. İ. (2020). Abbâsiler'in Son Veziri İbnü'l-Alkamî (ö. 656/1258) ve Moğollar'la İlişkisi. *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*(72), s. 45-76. doi:10.26650/iutd.727887
- Haviland, W., Prins, H., Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (İ. D. Erguvan Sarıoğlu, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Henninger-Rener, S. (2020). Religion. N. Brown, T. McIlwraith, & L. González (Dü) içinde, *Perspectives: An Open Introduction to Cultural Anthropology* (s. 286-303). Arlington: American Anthropological Association.
- Hill, J. (2007). *The History of Christianity: the Early Church to the Reformation*. Oxford: Lion Hudson.
- Hirst, J. (2021). *Kısa Avrupa Tarihi*. (M. Doğan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Hugill, P. J., & Foote, K. E. (1994). Re-Reading Cultural Geography. K. E. others (Dü) içinde, *Re-Reading Cultural Geography*. Austin .
- Huntington, S. P. (2020). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. (M. Turhan, & Y. Soydemir, Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- İnanlar, M. Z. (2020). Hıristiyan Teslisinin Pagan Kökleri. *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*(13), s. 131-152.
- İzgi, M. C. (2012). Şamanizm ve Şamanlara Genel Bakış. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 2(1), s. 31-38.
- İznic, E. (2018). IV. Yüzyıl Başlarında Roma İmparatorluğunda Heretikler ve Hizipçiler. S. Nurdan, & M. Özler (Dü.), 18. *Türk Tarih Kongresi*. içinde I, s. 465-488. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Janhunen, J. A. (2023). The Unity and Diversity of Altaic. *Annual Review of Linguistics*, 9, s. 135-154.
- Johnson, P. (1979). *A History of Christianity*. New York: Simon & Schuster.
- Jones, W. (1807). *The Works of Sir William Jones: With the Life of the Author by Lord Teignmouth (Cilt III)*. (L. Teignmouth, Dü.) London: John Stockdale, Piccadilly; and John Walker, Pater-noster-Row.
- Kaçar, T. (2013). Roma İmparatorluğu, Hıristiyanlar ve Milano Fermanı'nın 1700. Yılı. *Toplumsal*

- Tarih*(230), s. 46-50.
- Kapar, M. A. (2020). Abbâsî Halifelerinin Seçimi ve Türk Komutanlarının Rolü (750-892 Yılları). *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)*, 5(5), s. 148-155.
- Karahan, S. (2021). Siyonist Öğretide Vaat Edilmiş Topraklar. *Ortaoğu Etütleri*, 13(2), s. 177-213. doi:10.47932/ortetut.814970
- Karakaş, S. (2014). Türklerin Orijinal Dinleri Meselesi. *13(2)*, s. 463-477.
- Kaya, M. (2021). Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(10), s. 24-44. doi:10.21733/ibad.835663
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve Kültürel Coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*(23), s. 177-190.
- Kayserili, A. (2015). *Erzurum Şehrindeki Mezar Taşlarının Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Kayserili, A., & Altaş, N. T. (2010). Horasan İlçesindeki Kır Meskenlerinin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*(23), s. 81-102.
- Kenzer, M. S. (1985). Carl O. Sauer: Nascent Human Geographer At Northwestern. *California Geographical Society*(25), s. 1-11.
- Kirkland, R. (2004). *Taoism: The Enduring Tradition*. New York: Routledge.
- Koca, S. (1996). Türkler ve İslâmiyet. *Erdem*, 8(22), s. 263-286.
- Koca, S. (2021). *Türk Tarihi ve Kültürü Üzerine Yeni Araştırmalar*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kolbaba, T. M. (2008). Latin and Greek Christians. T. Noble, & J. Smith (Dü) içinde, *The Cambridge History of Christianity: Early Medieval Christianities c. 600 - c. 1100* (s. 213-229). New York: Cambridge University Press.
- Kolektif. (1964). *Büyük Dinler ve Mezhepler Ansiklopedisi*. İstanbul: Karaca Ofset Basımevi.
- Kottak, C. P. (2008). *Antropoloji (İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış)*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kottak, C. P. (2021). *Kültürel Antropoloji: Kültürel Çeşitliliği Takdir Etmek*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koyuncu, M. (2009). Medine Şehir Devleti. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 11(2), s. 87-103.
- Kozan, M. (2018). Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığa Karşı Son Pagan Mukavemeti: Iulianus ve Arbogast Örnekleri. N. Semiha, & M. Özler (Dü.), 18. *Tarih Kongresi*. içinde IV, s. 145-159. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Küçük, M. A. (2016). Anadolu'daki Arzı Mevud: Urfa. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), s. 167-196.
- Lao-Tzu. (1946). *Taoizm (Tao Te Ching)*. (M. N. Özerdim, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Lavenda, R., & Schultz, E. (2018). *Kültürel Antropoloji: Temel Kavramlar*. (D. İşler, & O. Hayırlı, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Leeming, D. A. (2018). *Aidan Z'ye Dünya Mitolojisi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Leighly, J. (1976). Carl Ortwin Sauer 1889-1975. *Annals of The Association of American Geographers*, 66(3), s. 337-348.
- MacWhinney, B. (2002). The Gradual Emergence of Language. B. Malle, & G. Talmy içinde, *The Evolution of Language out of Pre-language* (s. 233-263). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Mathewson, K. (2009). Carl Sauer and His Critics. W. M. Denevan, & K. Mathewson (Dü) içinde, *Carl Sauer on Culture and Landscape Readings and Commentaries* (s. 9-28). USA : Louisiana State University Press.
- McLeod, W. H. (2009). *The A to Z of Sikhism*. Lanham: Scarecrow Press.
- Mitchell, D. (2000). *Cultural Geography A Critical Introduction*. London : Blackwell Publishing.
- Mitchell, K. (2002). Cultural Geographies of Transnationality. K. Anderson, M. Momosh, S. Pile, & N. Thrift (Dü) içinde, *Handbook of Cultural Geography* (s. 74-87). London : Sage Publications.
- Mohapatra, A. R. (2002). Hinduizm. Çev. Hidayet Işık. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat*

- Fakültesi Dergisi*, 13(13), s. 211-227.
- Mufwene, S. S. (2010). 'Protolanguage' and the Evolution of Linguistic Diversity. Z. S. al. içinde, *In The Joy of Research II: A Festschrift in Honor of Professor William S-Y. Wang on his Seventy-fifth Birthday* (s. 283-310). Shanghai: Shanghai Educational Publishing House.
- Nichols, J. (2021). The Origin and Dispersal of Uralic: Distributional Typological View. *Annual Review of Linguistics*, 7, s. 351-369.
- Norenzayan, A., Shariff, A., Gervais, W., Willard, A., McNamara, R., Slingerland, E., & Hendrich, J. (2016). The Cultural Evolution of Prosocial Religions. *Behavioral and Brain Sciences*, 39, s. 1-65. doi:DOI:10.1017/S0140525X14001356
- Ögel, B. (2020). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Öztürk, M. (2013). İslamiyet'ten Önce Türklerin Din Anlayışı ve Gök Tanrı Dini. *History Studies International Journal of History*, 5(2), s. 327-346. doi:10.9737/historyS_705
- Pałczyńska, A. (2015). The Origin of Religion and the World's Major Belief Systems. *Zeszyty Glotodydaktyczne*(5), s. 249-269.
- Parlak, A. (2022). Protestan Reformunun Meydana Gelmesinde Etkili Olan Toplumsal, Siyasi Ve Ekonomik Faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(56), s. 7-49. doi:10.21054/deuifd.1115368
- Peoples, H., & Marlowe, F. (2012). Subsistence and the Evolution of Religion. *Human Nature (Hawthorne, N.Y.)*, 23(3), s. 53-269. doi:https://doi.org/10.1007/s12110-012-9148-6
- Pereltsvaig, A. (2012). *Languages of the World: an Introduction*. New York: Cambridge University Press.
- reddit. (2024, 08 06). reddit: https://www.reddit.com/r/dataisbeautiful/comments/yn08pw/oc_detailed_language_family_map_of_the_world/ adresinden alındı
- Renou, L. (1993). *Hinduizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Robinet, I. (1997). *Taoism: Growth of a Religion*. California: Stanford University Press.
- Rosen, S. J. (2006). *Essential Hinduism*. Westport: Praeger.
- Sauer, C. O. (1952). *Agricultural Origins and Dispersals*. New York: The American Geographical Society.
- Sayım, H. (2000). Sihazm'in Din Anlayışı. *Dinler Tarihi Araştırmaları II* (s. 279-308). Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları.
- Sayım, H. (2001). Sih Dini. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(11), s. 85-96.
- Schein, R. H. (2004). Cultural Traditions. J. Duncan (Dü.) içinde, *A Companion to Cultural Geography* (s. 11-23). U.K.: Blackwell Publishing.
- Scott, H. (2004). Cultural Turns. J. Duncan, N. Johnson, & R. Schein (Dü) içinde, *Companion to Cultural Geography* (s. 24-37). London : Blackwell Publishing.
- Segal, A. (1996). Why Does the Muslim World Lag in Science? *Middle East Quarterly*, 3(2), s. 61-70.
- Seyfeli, C., & Akdemir, H. (2020). Hasidik Yahudilikte Vaat Edilmiş Topraklar Fikri: İsrail Karşılığı. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), s. 240-262.
- Shukla-Bhatt, N. (2023). *Hinduism: the Basics*. Abingdon: Routledge.
- Sibley, D. (2005). Towards a Critical Cultural Geography. D. Sibley, D. Atkinson, P. Jackson, & N. Washborne (Dü) içinde, *Cultural Geography: A Critical Dictionary of Key Ideas* (s. 7-18). London : I.B. Tauris Ltd.,
- Skilton, A. (1994). *A Concise History of Buddhism*. Cambridge: Windhorse Publications.
- Smith, C. (2017). *Religion: What It Is, How It Works, and Why It Matters*. New Jersey: Princeton University Press.
- Smith, P. S. (2002). Poststructuralist Cultural Geography. P. S. Smith (Dü.) içinde, *Doing Cultural Geography* (s. 41-52). London : Sage Publications Ltd.

- Sönmez, Z. (2020). Roma Din Anlayışı Bağlamında Hıristiyanların Ateistlikle Suçlanması ve Hıristiyan Apologların Karşı Cevapları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(2), s. 1902-1935.
- Starostin, S., Dybo, A., & Mudrak, O. (2003). *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*. Leiden-Boston: Brill.
- Stump, R. W. (2008). *The Geography of Religion: Faith, Place, and Space*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Super, J., & Turley, B. (2006). *Religion in World History*. New York: Taylor & Francis e-Library.
- Sümer, F. (1992). Yavuz Selim Halifeliliği Devraldı mı? *Belleten*, 56(217), s. 675-702.
- Şahin, T. E. (2020a). *İslâm Tarihi Türk-İslam Devletleri ve Orta Çağ'da Avrupa*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Şahin, T. E. (2020b). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Şimşir, M. (2017). İslam Devletinin İlk Kuruluş ve Kurumsallaşma Süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(38), s. 273-286.
- Taşagül, A. (2020). *Kök Tengri'nin Çocukları (Avrasya Bozkırlarında İslam Öncesi Türk Tarihi)*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Taşpınar, İ. (2004). I. İznik Konsili (325) ve İslâm Kaynaklarındaki Yeri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, s. 23-44.
- Taşpınar, İ. (2011). Katolik Kilisesi'nin Modern Dünyaya Uyumu: II. Vatikan Konsili ve Katoliklerin Yaklaşımı. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(41), s. 107-120. doi:10.15370/muifd.71744
- Thurgood, G. (2006). A Subgrouping of the Sino-Tibetan Languages: the Interaction Between Language Contact, Change, and Inheritance. G. Thurgood, & R. LaPolla içinde, *The Sino-Tibetan Languages* (s. 3-21). New York: Taylor & Francis e-Library.
- Topcu, M. (2023). Barış ve Huzurdan Şiddete Sih Fundamentalizmi. *Tokat İlmîyat Dergisi*, 11(1), s. 19-36. doi:10.51450/ilmîyat.1258629
- Treloar, A. (1999). The Nostratic Theory. *Antichthon*, 33, s. 99-109.
- Tümer, G., & Küçük, A. (1993). *Dinler Tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2016). *Beşeri Coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan)*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- UNESCO. (2010). *Atlas of the World's Languages in Danger*. (C. Moseley, Dü.) Paris: UNESCO Publishing.
- Ünlütürk, Ö. (2015). «İrk» Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Adli Antropolojide Kullanımı. *Antropoloji*(29), s. 93-116. doi:10.1501/antro_0000000313
- vividmaps. (2024, 08 06). vividmaps: <https://vividmaps.com/wp-content/uploads/2019/09/Religions.jpg> adresinden alındı
- Yaman, A. (2015). İslam'ın Temel Kaynakları ve Tarihi Tecrübe Işığında Gayri Müslimlerle Birlikte Yaşamının Hukuki Çerçevesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(40), s. 9-36.
- Yaman, S. (2016). Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), s. 338-354.
- Yıldırım, M. (2020). Rönesan ve Reform. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 184-210.
- Yılmaz, F. (2020). Yavuz Sultan Selim Dönemi Hilafet Telakkisi. *Journal of Analytic Divinity*, 4(2), s. 54-70. doi:10.46595/jad.775441
- Yılmaz, M. N. (1996). İslâm Türk Kültüründe ve Anadolu'da Dinî Müsamaha. *Erdem*, 8(22), s. 19-29.
- Zaman, S. (2021). Nüfus Coğrafyası. *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (s. 1-105). içinde Ankara: Pegem Akademi.

YERLEŞME COĞRAFYASI: YERLEŞMENİN TANIMI, DAĞILIŞI, SINIFLANDIRILMASI VE ÖZELLİKLERİ

Mehmet ZAMAN¹

YERLEŞME VE YERLEŞME COĞRAFYASI İLE İLGİLİ TANIMLAR

Yerleşme terimi, ilk kez 1928 yılında *Milletlerarası Kahire Kongresi* kararları ile coğrafya ilmine girmiştir. Ancak, terimin Türk kültür tarihindeki yeri Orta Asya Türk toplumları ve Türkçesine dayanacak kadar eskidir. Nitekim Türklerde terim, *yurd* olarak geçiyor ve *mesken*, *oturulan yer*, *arazi* ve *ülke* gibi anlamlara geliyordu. Orta Asya toplumlarında yurd, en dar anlamı ile **çadır** yani **ev** karşılığında kullanılıyor ve daha çok **yer - yurd** biçiminde ifade ediliyordu. Anlamı ise, *ailelerin oturup barındıkları göçebe veya yerleşik meskenler ile bunların hemen yakın çevresindeki tarla, bağ-bahçe ile çayır ve meralar gibi ekonomik yararlanma bölgeleri* demektir. Böylece, aslı Türkçe olan yurd terimi, Arapça bir terim olan, iskân terimi ile yer değiştirmiştir (Doğanay vd. 2003: 161, 162). Batı dillerinde ise yerleşme sözcüğü, **habitat**(Fransızca), **settlement**(İngilizce) ve **siedlung**(Almanca) şeklinde kullanılmaktadır.

Barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerinde inşa edilmiş, bir veya birden fazla sayıda meskenden oluşan kümeye *yerleşme* denir. Aynı zamanda yerleşme; bir yararlanma ve ekonomik faaliyette bulunma sahası anlamına da gelmektedir. Bu bağlamda yerleşme; bir alan üzerinde insanın oluşturduğu sosyal ve endüstriyel yapılar ve ekonomik faaliyetlerde bulunduğu yer olarak da tanımlanmaktadır. Bu bağlamda devamlı veya geçici olarak insanın içerisinde barındığı veya değişik şekillerde faaliyette bulunduğu bir konut bile

¹ Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, mzaman@atauni.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1833-6501

KAYNAKLAR

- Bulut, İ.(2006). Genel Tarım Bilgileri ve Tarım Coğrafyasının Esasları (Ziraat Coğrafyası). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bulut, İ. & Özoğul, B. & Manav, B., & Kurtlu, M. (2023). Antalya Döşemealtı İlçesinde Küçükbaş Hayvan Barınakları Yatakların Yerleşme ve Kır Meskenleri Açısından Değerlendirilmesi. *Coğrafya Dergisi*(46), 39-51.
- Bulut, İ.& Özoğul, B.(2019),”Anadolu Konut Kültüründe Hanay ve Haneyli Evler Kavramı Üzerine Genel Bir Değerlendirme,” *Beşeri ve İktisadi Coğrafya Araştırmaları* , Ankara: Eski Babil Yayınları, , pp.183-196.
- Darkot, B.(1967). Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyonlar. *İstanbul: İstanbul Üniv. Coğrafya Derg. Cilt: 9, Sayı: 17.*
- Doğanay, H. & Orhan, F. (2015). *Türkiye beşeri coğrafyası (genişletilmiş ve güncellenmiş 5. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, H. & Özdemir; Ü. & Şahin İ. F.(2003), *Coğrafya'ya Giriş 2, Genel Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya*. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Göney, S.(1975). *Büyük Menderes Bölgesi*. İstanbul: İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 79.
- Göney, S.(2017). *Şehir Coğrafyası I* (Editör: Mehmet Bayartan). İstanbul: Beta Basım A.Ş. Yayın No: 3537, İşletme-Ekonomi Dizisi: 869.
- Özçağlar, A.(1997). *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler)*. Ankara: Ekol Yayınevi.
- Özçağlar, A.(2006). *Coğrafya'ya Giriş*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özçağlar, A.(2015). *Yöneltilmiş Coğrafya (1. baskı)*. Ankara: Nika Yayınevi No: 28, Bizim Büro Ofset Matbaacılık.
- Özgüç, N.(1988). *Turizm Coğrafyası, Özellikler, Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgür, E. M.(1996). Yeni ilçe merkezlerimizin fonksiyonları bakımından gösterdiği özellikler. *Ankara: Ankara Üniv. D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Derg. Sayı: 12.*
- Özgür, E. M.(2010). *Yerleşme Coğrafyasına Giriş (Ders Notları)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tanoğlu, A.(1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 1183, Edebiyat Fak. Coğrafya Enst. Yay. No: 45.
- Tanoğlu, A.(1954). İSKAN COĞRAFYASI: Esas Fikirler, Problemler ve Metod. *Türkiyat Mecmuası*, 11, 1-32.
- Tolun-Denker, B.(1977). *Yerleşme coğrafyası-kır yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yay. No: 2275, Coğrafya Enst. Yay. No: 93.
- Tunçdilek, N.(1967). *Türkiye iskân coğrafyası-kır iskânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enst., Yay. No: 49.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N.(2016). *Beşeri coğrafya, insan-kültür-mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Zaman, M.(2001). *Tonya ilçesinin coğrafi etüdü*. Trabzon: Tonya Belediyesi Kültür Yayınları No:1.
- Zaman, M. (2007). *Doğu Karadeniz kıyı dağlarında yaylalar ve yaylacılık*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 960, Fen Edebiyat Fak. Yay No: 105, Araştırma Serisi No: 75.
- Zaman, M.(2010). *Yerleşme coğrafyası*. Ankara: Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Zaman, M.(2017). *Nüfus coğrafyası (ders notları)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü.
- Zaman, M.(2018). *Yerleşme Coğrafyası - Kır Yerleşmeleri (Ders Notları)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü.

KENTLEŞME VE KENTLEŞME SORUNLARI

Eren ŞENOL¹

GİRİŞ

Demografik, ekonomik ve sosyolojik boyutları da olan kentleşme, en sade haliyle sınırları belirlenmiş bir alanda kent sayısı ile buralarda yaşayan insan sayısı ve oranının artması süreci olarak tanımlanmaktadır (Tümertekin, 1973: 1). Yerleşmeleri kır ve kent şeklinde sınıflandırmak kolay olmakla birlikte, bir kır yerleşmesinin hangi büyüklüğe - seviyeye ulaştığında kent olarak kabul edileceği hususu tartışmalıdır. Halihazırda bu konuda ülkeler arasında ortak bir kriter kullanımı söz konusu değildir. Bazı ülkeler idari statü, bazıları nüfus miktarı ve yoğunluğu, bazıları ekonomik göstergeler, bazıları kentsel karakter üzerinden tanımlama yaparken; birçok ülke ise birden fazla kriteri bir arada kullanmayı tercih etmektedir (United Nations, 2019: 6). Kent tanımında kriter çeşitliliği olması, benzer kriter kullanan ülkeler arasında da sınır değer olarak eş rakam ve göstergelerin kullanılmaması durumu öncelikle kentin, devamında da kentleşmenin mekana göre dağılışını izah etmeyi güçleştirmektedir. Benzer şekilde günümüz kentlerinin geçmişe göre oldukça farklılaşmış olması da kentleşmenin zamana göre değişimini izlemeyi zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada yukarıda kısaca özetlenen durumlar dikkate alınarak kentleşme hususunda nispeten güvenilir bilgi kaynağı olduğu kabul gören Birleşmiş Milletler'in kentleşme veri seti kullanılarak önce sürecin tarihsel ve mekânsal boyutu açıklanmıştır. Daha sonra literatürden yararlanılarak kentleşme sorunları betimlenmiş, çözüm stratejilerine yer verilmiştir. Sorunları abartmak, kentleşme sürecini tenkit etmek yerine sürdürülebilir kentleşmeye katkı sunmak hedeflenmiştir.

¹ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, eren.senol@giresun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2510-8491

alanda büyük nüfus kitlelerinin varlığı; doğal afetler, çevre sorunları, salgınlar ve toplumsal kargaşalar nedeni ile büyük yıkımları, giderilmesi güç ekonomik maliyetleri ve hatta kitlesel ölümleri beraberinde getirecektir. İnsanoğlu doğanın kendine sunabileceği bu riskleri öngörerek çözüm üretmek zorundadır. Günümüz dünyasında sürdürülebilir, kapsayıcı, güvenli ve dirençli kentleşme patika arayışları olarak karşımıza çıkmıştır. Artık fikir üretmekten ziyade eyleme geçme zamanıdır.

KAYNAKLAR

- Chetry, V. (2023). A Critical review of urban sprawl studies. *Journal of Geovisualization and Spatial Analysis*, 7(28), 1-13.
- Coronese, M., Lamperti, F., Keller, K., Chiaromonte, F. ve Roventini, A. (2019). Evidence for sharp increase in the economic damages of extreme natural disasters. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(43), 21450-21455.
- Çavuş, K. & Kaya, A. A. (2024). Afetler, depremler ve kitlesel zorunlu göç akınları: Kahramanmaraş merkezli depremler üzerinden bir değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(1), 195-209.
- Çolak A. & Ceylan M. A. (2023). Güvenli şehir kavramının teorilerle ve mekânsal bakış açısı ile incelenmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 5 (13), 626-648.
- Doğanay, H. & Orhan, F. (2016). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Eshghi, K. & Larson, R. C. (2008). Disasters: lessons from the past 105 years. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 17(1), 62-82.
- Eşbah Tunçay, H. (2021). *Suya duyarlı şehirler*. Türkiye Su Enstitüsü (SUEN) Yayını, İstanbul: Sancer Basım Hizmetleri Ltd. Şti.
- Göney, S. (1984). *Şehir coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:2274.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Li, J., Lui, Q. & Sang, Y. (2012). Several issues about urbanization and urban safety. *Procedia Engineering*, 43, 615-621. Doi Number: 10.1016/j.proeng.2012.08.108
- OECD (2016). *Resilient cities*.
- Ojo, S. S., Tpl, D. B. & Pojwan, M. A. (2017). Urbanization and urban growth: Challenges and prospects for national development. *Journal of Humanities and Social Policy*, 3 (1), 66-71.
- Öztürk, N. K. & Demirel, Ö. (2021). Çok paydaşlı iş birliği ve dirençli kent açısından Montreal şehri. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 24-44.
- Şenol, E. (2010). *Amasya'nın Cumhuriyet dönemi kentsel gelişim süreci ve kentleşme sorunları*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şentürk, H. (2021). Güvenli şehirler. *Şehir ve Siyaset Dergisi*, 3, 8-15.
- Tekin, M. (2017). Dünya tarihinde ilk şehir ve şehir devletlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 17-30. Doi Number: <http://dx.doi.org/10.19129/sbad.327>
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de şehirleşme ve şehirselleşme fonksiyonları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, No:1840.
- Uğur, A. & Aliagaoglu, A. (2024). *Şehir coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- United Nations (2015). *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations Department of Economic and Social Affairs. New York.

- United Nations (2018a). *World urbanization prospects: The 2018 revision-methodology*. United Nations Department Of Economic and Social Affairs) Population Division, New York.
- United Nations (2018b). *The World's cities in 2018*. United Nations Department Of Economic and Social Affairs) Population Division – Data Booklet (ST/ESA/SER.A/417). New York.
- United Nations (2019). *World urbanization prospects: The 2018 revision*. United Nations Department Of Economic and Social Affairs) Population Division, New York.
- URL 1. <https://population.un.org/wup/Download/>. (WUP2018-F03-Urban_Population.xls). (Erişim tarihi:14.10.2024).
- URL 2. <https://population.un.org/wup/Download/>. (WUP2018-F05-Total_Population.xls). (Erişim tarihi:14.10.2024).
- URL 3. <https://sozluk.gov.tr/> (Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük), (Erişim Tarihi: 14.10.2024)
- URL 4. <https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities?sort=-rank&page=4&perPage=50&cities=> (Erişim tarihi:14.10.2024)
- URL 5. <https://www.arcadis.com/en/news/global/2024/6/cities-have-just-2000-days-left-to-achieve-critical-sustainability-goals> (Erişim tarihi: 14.10.2024)
- URL 6. <https://impact.economist.com/projects/safe-cities/> (Erişim tarihi:14.10.2024)
- Wang, Q. (2018). Urbanization and global health: The role of air pollution. *Iran J Public Health*, 47(11), 1644-1652.

GİRİŞ

Coğrafya biliminin araştırma konusu insan ve mekân etkileşimini açıklamaktır. İnsan mekân etkileşiminin en yoğun görüldüğü alanlardan biri de tarımdır. Tarımsal faaliyetlerin şekillenmesi, çeşitlenmesi, yürütülmesi, sınırlandırılması ve mekânın kullanılması coğrafya biliminin açıkladığı en önemli olgulardır.

Tarım coğrafyası, tarım ve coğrafya bilimlerinin birleşiminden oluşan bir araştırma disiplini ve mekânsal analiz ile mekânın tanımlanması konularına odaklanır. Bu disiplin, bölgesel farklılıklara göre arazi kullanımı ve elde edilen ürünlerin değişimini inceleyerek, tarım tekniklerinin biyolojik, sosyal ve ekonomik çevrelerdeki etkilerini değerlendirir. Tarımsal faaliyetler, insan kültür ve uygarlığının en somut sonuçlarından biridir; Neolitik dönemde doğaya müdahale ederek yerleşik tarım topluluklarının oluşması, “*tarım devrimi*” olarak adlandırılan bir dönemin başlangıcını işaret eder. Tarımsal faaliyetlerin kökeni ve değişim süreçleri, coğrafi çevreden bağımsız olarak ele alınamaz; doğal ve beşeri çevre faktörlerinin dikkate alınması, farklı tarım bölgelerinin oluşum nedenlerini açıklamada temel bir gerekliliktir (Doğanay ve Coşkun, 2012). Tarımsal faaliyetler, dünya ekonomisi için büyük öneme sahiptir ve toplam kara yüzeyinin üçte birini kaplayarak büyük bir iş gücünü istihdam etmektedir. Tarımsal faaliyetler kırsal alanların gelişimini destekleyerek ve şehirlerin ihtiyaçlarını karşı-

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, esendurmus@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1011-8785

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, aliyigit@uludag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4723-1343

Tablo 17. Dünya İncir (üretim/alan) istatistiklerinde önde gelen ülkeler

Ülkeler	2000		2010		2020		2022	
	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim
Türkiye	48	240	48	255	54	320	57	350
Mısır	22	188	32	185	36	299	28	188
Cezayir	36	54	47	124	39	116	39	112
Fas	44	68	50	110	63	144	67	110
İran	20	57	47	52	17	85	15	68
İspanya	20	56	11	30	16	60	18	44
Suriye	11	44	10	41	9	47	9	40
Afganistan	2	15	2	9	3	16	7	29
ABD	6	51	3	37	3	28	3	28
Tunus	19	30	18	26	13	20	16	24
Toplam	228	803	267	869	253	1135	260	992
Yüzde (%)	82	81	86	82	85	81	87	80
Dünya Toplam	279	997	310	1065	297	1400	299	1242

Kaynak. FAOSTAT Tarım verileri (2000-2022 Bin/Hektar-ton)

KAYNAKLAR

- Acar, M (2003), Fiyat desteğinden doğrudan desteğe: dünyada tarımsal destekleme politikalarında yeni yönelimler, *Sosyal Bilimler Dergisi* 2003/2,
- Ağaoğlu, Y. S.(1987). Bahçe Bitkileri, Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay. No:1009 Ankara.
- Akova, S. B. (1997). Türkiye’de muz ziraatının coğrafi dağılışı ve özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 5, 140-177.
- Arslan, S. (2024). Pirinç. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.11-12). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Aygören, E. (2023). Ürün Raporu Turunçgiller. Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü TEPGE.
- Aygören, E. (2024). Portakal. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.39-40). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Balcı Akova, S. (2010), *Tarım Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Ders Kitabı, ISBN 978-605-07-0675-8.
- Barış, C., Çelik, H., Gökçay, E., & Marsalı, B., (1990). “Türkiye’de Bağcılığın Sorunları ve Çözüm Yolları”, Türkiye Ziraat Müh. III. Tek. Kong. sf.432-480 Ankara.
- Bars, T. (2024). Fındık. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.17-18). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Boz, İ., & Kılıç, O. (2021). Türkiye’de organik tarımın gelişmesi için alınması gereken önlemler. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 390-400.
- Bozer, P. (2024). Ayçiçeği. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.5-6). Strateji Geliştirme Başkanlığı

- kanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Bulut, İ., (2006), Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara
- Darrah, S., Sassen, M., Rutting, L., Vervoort, J., van Soesbergen, A., & Arnell, A. (2018). Using scenarios and mapping to support sustainable agricultural policy development. Cambridge, UK: UNEP-WCMC. Available: https://resources.unep-wcmc.org/products/WCMC_RT367
- Demiryürek, K. (2011). Organik tarım kavramı ve organik tarımın dünya ve Türkiye'deki durumu. *GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 27-36.
- Direk, M. (2012). *Tarım tarihi ve deontoloji*. Eğitim Yayınevi.
- Dobele, M., & Zvirbule, A. (2020). The concept of urban agriculture–Historical development and tendencies. *Rural Sustainability Research*, 43(338), 20-26.
- Doğan, M. (2019), “Türkiye’de Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık”, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası (Ed. Serkan Doğanay, Mete Alım), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Doğanay, H. & Coşkun, O. (2012), “Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sorunları”, *Eastern Geographical Review/Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), 1-28.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. & Şahin, İ.F. (2021). Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya. Pegem Akademi.
- Dönmez, Y., 1985, *Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yay. Sf. 78, İstanbul.
- Durmuş, E. & Yiğit, A. (2014). *Türkiye'nin Tarım Yörelere ve Bölgeleri*. Nobel Yayınevi.
- Erkal, H. (2024). Çay. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.9-10). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Food and Agriculture Organization (FAO), (2023). World Food and Agriculture – Statistical Yearbook 2023. Rome. <https://doi.org/10.4060/cc8166en>
- Food and Agriculture Organization (FAO), (2024a). Land statistics 2001–2022 – Global, regional and country trends. FAOSTAT Analytical Briefs, No. 88. Rome. <https://doi.org/10.4060/cd1484en>
- Food and Agriculture Organization FAO, (2024). [Accessed July 2024]. <https://www.fao.org/markets-and-trade/commodities/coffee/en/>
- Food and Agriculture Organization/Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), 2022 yılı istatistikleri <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> adresinden 15.06.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Gamage, A., Gangahagedara, R., Gamage, J., Jayasinghe, N., Kodikara, N., Suraweera, P., & Merah, O. (2023). Role of organic farming for achieving sustainability in agriculture. *Farming System*, 1(1), 100005. <https://doi.org/10.1016/j.farsys.2023.100005>
- Genel Tarım Sektörü (2023). İhracat Genel Müdürlüğü Tarım Ürünleri Daire Başkanlığı <https://ticaret.gov.tr/data/5b8700a513b8761450e18d81/Genel%20Tar%C4%B1m%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20Raporu.pdf>
- Gobena, A., & Vidar, M. (2023). Agriculture and natural resources governance-Legal tools for inclusive and sustainable transformation. Legal Brief 12, Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Gökkuş, A., Kantar, F., Karadoğan, T. & Koç, A., (2008). Tarla Bitkileri, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Ders Yayınları, No: 188, Erzurum.
- Göney, S., 1979, *Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları*, İ.Ü. Yay. İstanbul
- Gürsoy Yenilmez, Ö. B. & Çolak, E. (2023). Kentsel tarım literatürü üzerine bibliyometrik bir analiz. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 24(2), 45-57. DOI: 10.31671/doujournal.1216956.
- Hasdemir, M. (2024). İncir. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.19-20). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Hazar, D., & Baktır, İ. (2013). Topraksız tarım kesme gül yetiştiriciliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 21-27.
- IFOAM, (2009). Definition of Organic Agriculture as approved by the IFOAM General Assembly

- in Vignola, Italy in June 2008. http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/sdhw/pdf/DOA_Turkish.pdf
- Kara, K., (2011). Tarla Bitkileri, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fak. Yayınları, No: 192, Erzurum
- Karabağ, S., & Şahin, S. (2022). Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası (11. Baskı). Ankara: PE-GEM Akademi.
- Karami, R., & Salahi Esfahani, G. (2020). Typology of urban agriculture and the role of its education in urban sustainable development of Zanjan province. *Environmental education and sustainable development*, 9(1), 153-170.
- Kaur, H., Kumar, A., & Choudhary, A. (2020). Peri-Urban Agriculture a New Initiative for Food Security. *Just Agriculture Magazine*, ss. 58-61. Department of Botany, PAU, Ludhiana.
- Kızılaslan, H. (2004). Dünyada ve Türkiye'de buğday üretimi ve uygulanan politikaların karşılaştırılması. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 23-38.
- Kirby, C. K., Specht, K., Fox-Kämper, R., Hawes, J. K., Cohen, N., Caputo, S., ... & Blythe, C. (2021). Differences in motivations and social impacts across urban agriculture types: Case studies in Europe and the US. *Landscape and Urban Planning*, 212, 104110.
- Maloupa, E., Mitsios, I., Martinez, P. F. & Bladenopoulou, S. (1992). Study of Substrate Use in Gerbera Soilless Culture Grown in Plastic Greenhouses, *Acta Hort.* 323, 139-144.
- Mougeot, L. J. A. (2000). Thematic paper 1 urban agriculture: Definition, presence and potentials and risks. N., Bakker, M., Dubbeling, S., Gundel, U., SabelKoschella ve H., Zeeuw (Ed.), In *Growing cities, growing foods: Urban agriculture on the policy agenda* (pp.1-42). German Foundation for International Development.
- Murray, S. (1997). Urban and Peri-Urban Forestry in Quito, Ecuador: A Case Study. Forestry Department, Food and Agriculture Organization, Rome.
- Müller, D., Veen, E. J., & Jansma, J. E. (2022). *A typology of Urban Agriculture*. Wageningen University & Research. 1-24.
- OECD, 2018. <https://data.oecd.org/>, Erişim Tarihi: 29/08/2024
- Özçağlar, A., (1992). "Türkiye'de Şekerpancarı Ekim Alanlarının Coğrafi dağılışı ve Şeker Fabrikalarımız", Türkiye Coğrafyası Uygulama ve Araştırma merkezi I. Sempozyumu (29 Nisan-1 Mayıs 1991) Bildiri Özetleri s.6, Ankara.
- Özkan, Z. (2024). Sofralık zeytin. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.43-44). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Özudoğru, T. (2024). Pamuk. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.35-36). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Polat, K. (2022). Muz. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları*. Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Polat, K. (2024). Buğday. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.7-8). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Potapov, P., Turubanova, S., Hansen, M. C., Tyukavina, A., Zalles, V., Khan, A., ... & Cortez, J. (2022). Global maps of cropland extent and change show accelerated cropland expansion in the twenty-first century. *Nature Food*, 3(1), 19-28. <https://doi.org/10.1038/s43016-021-00429-z>
- TAGEM, (2021). Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektör Politika Belgesi | 2020-2024.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2020). Üzüm Değerlendirme Raporu. <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler.pdf>
- Tarmakbir, (2017). <http://www.tarmakbir.org>
- Taşdan, K. (2024). Mısır. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.31-32). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Tümertekin E., & Özgüç, N., (2022), *Ekonomik Coğrafya, Küreselleşme ve Kalkınma*, (18. Baskı), İstanbul: Çantay Kitabevi.

- URL-1: <https://education.nationalgeographic.org/resource/development-agriculture/>
URL-2: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_agriculture
USDA, (2023). The United States Department of Agriculture, <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index>).
- Ünlü, G. (2022). Olağanüstü koşullarda tahıl yönetimi: milli korunma kanunu üzerinden kısa bir değerlendirme. *Memleket Siyaset Yönetim*, 17(38), 401-420.
- Ünsal, Y. (2024). Şekerpancarı. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.45-46). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Vatandaş, M., Güner, M., & Türker, U. Hassas Tarım Teknolojileri. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 6. Teknik Kongresi , vol.6, Ankara, Turkey, pp.347-365, 2005
- Walmsley, A.,& Sklenicka, P., 2017. Various effects of land tenure on soil biochemical parameters under organic and conventional farming Implications for soil quality restoration. *Ecol. Eng.* 107, 137–143. <https://doi.org/10.1016/j.ecoleng.2017.07.006>.
- Yasan Ataseven, Z. (2024). Üzüm. *Tarım Ürünleri Piyasa Raporları* içinde (ss.47-48). Strateji Geliştirme Başkanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE).
- Yücel, T, (1980). *Meyvecilik Bilgisi*, İnkılap ve Aka Kitapevleri No:95 İstanbul.
- Yücel, T. (1989). Türkiye’de Zeytinliklerin Dağılışı. *AKTDYK Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları*, 2(2).

Esen DURMUŞ¹
Ali YİĞİT²

HAYVANCILIĞIN TANIMI VE ÖNEMİ

Hayvancılık, insanlık tarihinin en köklü uğraşlarından biri olarak kabul edilir ve evcil hayvan yetiştirme faaliyeti olarak da bilinir. Göçebe yaşam tarzının vazgeçilmez unsurlarından biri olan hayvancılık, tarımsal dönemin öncesine kadar uzanır. Neolitik dönemin başlamasıyla birlikte ise yerleşik hayat tarzının önemli bir parçası haline gelmiştir. Hayvancılık, toplumsal yapıların şekillenmesinde önemli bir rol oynamış ve farklı toplulukların sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkilemiştir (Doğanay, Özdemir ve Şahin 2021). Hayvancılık, avcı toplayıcı toplumların temel ögesi olarak başladığı gelişim sürecinde Neolitik dönemde tarım toplumlarında da önemli bir yer edinmiştir. Neolitik dönemle birlikte hayvancılık, evcil hayvan yetiştirme faaliyeti olarak gelişerek tarımın yanı sıra insanların yerleşik yaşam tarzına uyum sağlamasında önemli rol oynamıştır. Sanayi toplumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte hayvancılık, daha büyük ölçeklerde ve endüstriyel yöntemlerle yapılan hayvansal üretimlerle ayrı bir boyut kazanmıştır. Günümüzde ise bilgi ve teknoloji toplumları içinde hayvancılık faaliyetleri, hassas hayvancılık, akıllı hayvancılık gibi yenilikçi yaklaşımlarla yönetilmekte ve sürekli olarak geliştirilmektedir.

Hayvancılık sektörü, insanların yeterli ve dengeli beslenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca ulusal ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır;

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, esendurmus@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1011-8785

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, aliyigit@uludag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4723-1343

Dünya ipek kozası üretiminde önde gelen ülkeler, sırasıyla Çin ve Hindistan'dır. Hindistan tek başına ipek kozası üretiminin %63'nü karşılamaktadır. Her iki ülke koza üretiminde dünya üretiminin %87'sine sahiptir. Diğer üretici ülkeler Özbekistan, Vietnam, Tayland, Kore ve İran olarak sıralanmaktadır. İpek kozası üreten on ülke dünya üretiminin tamamını karşılamaktadır.

Dünya ham ipek üretimi, 1990 yılından 2022 yılına kadar %19 oranında bir artış göstermiştir. 1990 yılında dünya ham ipek üretiminin %70'i Çin'e aittir. 2010 yılında bu oran (115 bin ton) %83'e yükselmiştir. 2020 yılında yine Çin ilk sırada yer alırken Hindistan ve Özbekistan'daki artışlar dikkat çekicidir. Çin, dünya ipek üretiminin %57'sini, Hindistan %38'ini ve Özbekistan %2'sini karşılamaktadır. Türkiye, 2022 yılında 5 tonluk üretimiyle dünya sıralamasında 15. sırada yer almaktadır. Dünya genelinde ipek üreten toplam 19 ülke bulunmaktadır. Vietnam, Tayland ve Brezilya ipek üreten diğer ülkelerdir (Tablo 8).

KAYNAKLAR

- Atasever, S. & Erdem, H. (2008). Manda yetiştiriciliği ve Türkiye'deki geleceği. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 23(1), 59-64.
- Bilginturan, S. (2009). Burdur ili damızlık koyun ve keçi yetiştiriciler birliği üyesi koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. *Hayvansal Üretim*, 50(1), 1-8.
- Burucu, V. (2023), Tarım Ürünleri Piyasaları "Arıcılık", Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü / TEPGE
- Çötel, F.T. (2022), "İpekböcekçiliği" Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). <https://arastirma.tarim.gov.tr/tepge>
- Delgado, C. L. Rosegrant, M. W. Stenfeld, H. Ehu, S. & Courbos, C. (1999). The Coming Livestock Revolution, <https://www.un.org/esa/sustdev/csd/ecn172000-bp6.pdf>.
- Doğanay H., & Çavuş A. (2016). *Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası*, 7. Baskı Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. F. (2021). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, 12 baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Erişimlinki:<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2024>
- FAOSTAT (2023). (Food and Agriculture Organization of the United Nations) <https://www.fao.org/faostat/en/#home> Erişim Tarihi: 13.08.2024.
- Fıratlı Ç., Genç F., Karacaoğlu M., Gençer H. V., (2014) "Türkiye Arıcılığının Karşılaştırmalı Analizi Sorunlar – Öneriler", V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi: 811-826, Ankara.
- Kaymakçı M. ve Sönmez R. (1996). İleri Koyun Yetiştiriciliği Ders Kitabı, İzmir.
- Korkmaz, A. (2003). Arıcılık. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Samsun Tarım İl Müdürlüğü, Samsun
- Kutlu, M. (1987). *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Lebacqz, T., Baret, P. V., & Stilmant, D. (2013). Sustainability indicators for livestock farming. A review. *Agronomy For Sustainable Development*, 33, 311-327.

- Martin, G., Barth, K., Benoit, M., Brock, C., Destruel, M., Dumont, B., Grillot, M., Hübner, S., Magne, M.A., Moerman, M., Mosnier, C., Parsons, D., Ronchi, B., Schanz, L., Steinmetz, L., Werne, S., Winckler, C., & Primi, R. (2020). Potential of multi-species livestock farming to improve the sustainability of livestock farms: A review. *Agricultural Systems*, 181, 102821.
- Paksoy M. ve Özçelik A. (2008). Kahramanmaraş İlinde Süt Üretimine Yönelik Keçi Yetiştiriciliğine Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Tarım Bilimleri Dergisi* 14, 420-427.
- Saçlı, Y. (2007). AB'ye uyum sürecinde hayvancılık sektörünün dönüşüm ihtiyacı. TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı
- Sayılır, S. B. (2012). Göçebelik, Konar-göçerlik meselesi ve coğrafi bakımdan konar-göçerlerin farklılaşması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), 563-580.
- Sorensen, J. T., Edwards, S., Noordhuizen, J., & Gunnarsson, S. (2006). "Animal Production Systems in The Industrialized World", *Revue Dcientifigue et Technig (International Office of Epizootics)*, 25(2), 493-503.
- Soysal, M. İ. (2006). Manda ve Ürünleri Üretimi: Ders Notları. *Tekirdağ Üniversitesi, Tekirdağ*.
- Şahin, G. (2015). Türkiye zirai hayatında manda (Bubalus bubalis) yetiştiriciliği ve manda ürünlerinin değerlendirilmesi. *Coğrafya Dergisi*, (31), 14-40.
- Şengül, Z., Saner, G., & Bayraktar, Ö. V. (2022). Hayvancılık İşletmelerinde Sürdürülebilirlik Düzeyinin Ölçümü. N. Bağdatlıoğlu (Ed.). *Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Üzerine Araştırmalar* içinde (ss.10-20). SİDAS.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM), (2023), 2023 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü. <https://www.tigem.gov.tr/CarouselDosyasi.pdf> adresinden 03.08. 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Gülaç, Z.N. (2023). Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE), Durum Tahmin Kümes Hayvancılığı TEPGE Yayın No: 381.
- Taşgil N. & Şahin, G. (2019), *Türkiye'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tümertekin E., & Özgüç, N., (2022), *Ekonomik Coğrafya, Küreselleşme ve Kalkınma*, (18. Baskı), İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Van't Hooft, K. E. Wollen, T. S. and Bhandar, D. P. (2012). Dfferentatng Four Lvestock Producton Systems. Sustainable Lvestock Management For Poverty Allevaton And Food Securty, s. 36-42
- Varijakshapanicker, P., Mckune, S., Miller, L., Hendrickx, S., Balehegn, M., Dahl, G. E., & Ade-sogan, A. T. (2019). Sustainable livestock systems to improve human health, nutrition, and economic status. *Animal Frontiers*, 9(4), 39-50.
- Vural, H. (2008). Türkiye'de bal üretimi ve pazarlaması. *1.Uluslararası Muğla Arıcılık ve Çam Bal Kongresi* (25-27 Kasım), Muğla.
- Worldbank, (2022). <https://www.worldbank.org/agriculture>
- Yaman, H., Sungur, O., & Dulupçu, M. A. (2021). Dünyada tarım ve hayvancılığın dönüşümü: Teknolojiye dayalı uygulamalar ve devrimler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 27(2), 123-133.
- Yıldız, T. (2016). *Tavukçuluk sektör analizi*, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Kastamonu.
- Yılmaz, A., & Kara, M. A. (2019). Dünyada ve Türkiye'de manda yetiştiriciliğinin durumu ve geleceği. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 356-363.
- Yurtoğlu, N. (2017). Cumhuriyet Türkiye'sinde Arıcılık Faaliyetleri (1923-1960). *Tarih Okulu Dergisi*, 10(30), 187-219.

Semra YILMAZ ÇILDAM¹
Güven ŞAHİN²

“İçinde ağaçkakanın yuva yapmadığı bir yer orman olamaz”.

(Tanju Gürpınar)

ORMANCILIĞIN TANIMI VE ÖNEMİ

Birçok canlı için yaşam kaynağı olan orman; yakacak odun kaynağı, gıda deposu olmasının yanı sıra inşaat, madencilik, alet, silah, gemi inşası, konut, barınma, ulaşım vb. birçok amaç için hammadde kaynağı olarak da görülmektedir (Powell vd., 2013; Nasi vd., 2002). Ormanların içinde bulunduğu ekoloji, toprak ve barındırdığı ağaç miktarları nedeni ile net bir tanımı yoktur. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ormanın tanımını yapabilmek için asgari ağaç boyu, toplam alan ve tepe kapallılık oranına ilişkin verilere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Aytuğ (1976) ormanı “Geniş bir alanda, iklim yaratabilen, ağaççık, çalı, mantar, böcek, hayvan, toprak altı ve üstü mikroorganizmalar ile orman toprağının birlikte oluşturduğu hayat birliği” olarak tanımlamıştır.

Kantarcı (2005) ise ormanı “hem bir doğal üretim ortamı hem de çevresine koruyucu etkiler yapan ekolojik sistem” şeklinde tanımlamaktadır. Orman, ağaç ya da odun ile ona bağlı yan ürünler üretmeye yarayan bir alandır (Saatçioğlu, 1976). TDK sözlüğünde orman; ağaçlarla örtülü geniş alan olarak tanımlanmaktadır. Orman, kendiliğinden yetişmiş ya da insan eli ile yetiştirilmiş ağaç örtüsü

¹ Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, semrayc@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-7026-6088

² Doç.Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, gsahin@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5054-3711

Tablo 7. Türkiye’de 2013-2022 Yılları Arasında Başlıca Orman Suçları

Yıllar	Toplam Suç Sayısı	Açma ve İşgal Suç Sayısı	Açılan ve İşgal Edilen Alan (Dekar)	Orman Ürünlerini Sarf Suç Sayısı	Orman Ürünlerini Sarf Suçu (m ³)	Kaçak Kesim, Nakil Suç Sayısı	Kaçak Kesim, Nakil Suçu (m ³)	Otlatma Suç Sayısı
2013	10 918	4 553	16 530	169	212	4 512	21 260	1 684
1988-2017	25 504	6 778	26 622	987	2 177	14 020	44 924	3 917
2021	17 515	12030	50 967	88	361	4 595	40 233	802
2022	16 794	10405	44 383	90	144	6 041	54 662	528

Kaynak. TOD, 2019 ve OGM, 2024.

Orman suçlarının çoğu ekonomik nedenlerden işlenmektedir. Kırsal kesimlerde o nedenle orman alanlarında kaçakçılık ve açmacılık gibi suçlar daha fazla işlenmektedir. Kırsal alanlarda nüfus azaldıkça orman tahribatı da azalmaktadır. İlköğretimden itibaren çocuklara ormanların önemi kavratılmalı, doğa sevgisi aşılanmalıdır. Bu amaçla resimli görseller, dergi ve dijital platformlardan yararlanılmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma için dünya orman varlığının korunması ve devamlılığı için ciddi bir çabaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle kırsal yaşamın orman ve çevre ile ilişkisi oldukça önemlidir. Kırsal kalkınmaya önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akesen A. & Ekizoğlu, A. (2010). Ormancılık politikası. *Türkiye Ormancılar Derneği Eğitim Dizi*, 6, 1-17.
- Akyol, A. & Tolunay, A. (2014). Sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerinin Türkiye için modellenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15 (1): 21-32.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye vejetasyon coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aytuğ, B. (1976). Ormanın tanımlanması ve bu tanımlamada yer alan ağaç, ağaççık ve çalı kavramları. I. Orman Kadastro Semineri, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, No:606/13, Ankara.
- Büyüksahin, İ. (2010). Dünya’da tarımsal ormancılık (Agroforestry) sistemlerinin incelenmesi ve Türkiye’de uygulanabilirliği üzerine araştırmalar. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Chakravarty, S., Ghosh, S. K., Suresh, C. P., Dey, A. N. & Shukla, G. (2012). *Deforestation: causes, effects and control strategies*. In: Okia, C. A. (Ed.), *Global Perspectives On Sustainable Forest Management*, 3-28.
- Daşdemir İ. & Çakmak, G. (2017). Orman işletme şefliklerinin temel sorunları ve çözüm önerileri. *Orman ve Av Dergisi*, 6 (95), 27-31.

- Daşdemir, İ. & Çakmak, G. (2018). Giresun-Kulakkaya ve Kemerköprü orman işletme şefliklerinde iş yükü analizi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20 (2): 278-286.
- Daşdemir, İ. (2000). Türkiye'de ormancılık sektörünün özellikleri. *DOA Dergisi*, 6, 37-55.
- Diker, M. (1947). Türkiye'de ormancılık: dün-bugün-yarın. *T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları*, 61.
- Dönmez, Y. (1985). *Bitki coğrafyası*. İstanbul: Güryay Matbaacılık.
- Efe, R. (2022). *Biyocoğrafya*. Ekin Kitaplar Yayınevi.
- Hummel, F.C. (1984). *Forest policy*. Boston.
- FAO. (2006). *Orman*. <https://fra-data.fao.org/assessments/fra/2020>
- FAO. (2020). *Orman*. (Global Forest Resources Assessment _Main Report).
- FAO. (2020). *Orman bölgeleri*. Global Forest Resources Assessment_ Key Findings. <https://www.fao.org/home/en>
- FAO. (2024). *Orman*. <https://www.fao.org/forests/en>.
- FAO, *Global forest resources assessment - colombia. food and agriculture organization of the united nations*. <https://fradata.fao.org/COL/fra2020/forestAreaWithinProtectedAreas>.
- FRA.(2020).Ağaçlandırma.<https://fradata.fao.org/assessments/fra/2020>.
- Geray, U. (2001). *Ormancılık Kurumları, (2. Yazım)*. Türkiye için Ulusal Programın Hazırlanması Projesi (TCP/TUR/0066 (A), 76.
- Görücü, Ö., Tolunay, A., Güneş, Y. & Topçu, P. (2020). Endüstriyel plantasyonlar ve orman ürünleri endüstrisi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22(3), 939 – 952. <https://doi.org/10.24011/barofd.783160>
- Grebner, D.L., Bettinger, P., Siry, J.P., (2022). *Ormancılık ve doğal kaynaklara giriş*. (Çev. Halil Barış Özel, Tuğrul Varol, Nebi Bilir, Hikmet Yazıcı), Nobel Akademik Yayın No: 4256.
- Gümüş, C. (2021). *Orman*. İzmir: Ege Orman Vakfı Yayını.
- Helms, J. A. (2002). Forest, forestry, forester: Whatdo thesetermsmean? *Journal of Forestry*, 100(8), 15–19. <https://doi.org/10.1093/jof/100.8.1>
- Kantarıcı, D. (2005). *Türkiye'nin yetişme ortamı bölgesel sınıflandırılması ve bu birimlerdeki orman varlığı ile devamlılığının önemi*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları. Orman Fakültesi Yayın No: 484.
- Lovric, M., Da Re, R., Vidale, E., Prokofieva, I., Wong, J., Pettenella, D., Verkerk, P.J., Mavsar, R. (2020). Non-wood forest products in Europe – A quantitative overview. *Forest Policy and Economics*, 116, 1 – 9.
- Statista. (2022). Where mining is thriving: Worldwide mining output in 2017 and increase, by continent. <https://www.statista.com/chart/19824/biggest-mining-output-continents/>
- Şafak, İ. & Göksoy, E. (2016). Türkiye'de orman işletmelerinde iş çeşitlerinin belirlenmesi: Denizli Orman İşletmesi örneği. *Ormancılık Araştırma Dergisi*, 1(4): 114 – 125.
- Nasi, R. Wunder, S. & Campos, J. (2002). Forest ecosystem services: can they pay our way out of deforestation? *Global Environment Facility*, 1-38.
- OGM (Orman Genel Müdürlüğü). (2016). Odun dışı orman ürünlerinin envanter ve planlaması ile üretim ve satış esasları. Tebliğ No: 302, Ankara.
- OGM (Orman Genel Müdürlüğü). (2024). *Orman Alanları*. <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/>.
- Özalp, G. (2000). Dünyadaki bitki formasyonlarının fizyonomik- ekolojik sınıflandırılması. *Orman Fakültesi Dergisi*, 50 (2), 59-78.
- Pandit, K., Bevilacqua, E., Mountrakis, G. & Malsheimer, R.W. (2016). Spatial analysis of forest crimes in mark twain national forest, missouri. *Journal of Geospatial Applications in Natural Resources*, 1(1), 3.
- Powell, B. Ickowitz, A. McMullin, S. Jamnadass, R. Padoch, C. Pinedo-Vasquez, M. & Sunderland, T. (2013). The role of forests, trees and wild biodiversity for nutrition sensitive food systems and landscapes. *World Health Organization*, 1 – 25.
- Şahin, G., Balcı Akova, S., (2023). Avantaj ve dezavantajlarıyla sınır ötesi tarım faaliyetleri. *The Journal of Academic Social Science*, 144, 305 – 334.

- TDK. (2024). *Orman*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2016). *Ekonomik coğrafya*. Çantay Kitapevi.
- Türker, M. F., & Yılmaz, C. (2010). Doğu Karadeniz, Türkiye ve dünya ormancılığının sorunları ve bu sorunları doğuran kök sorunların irdelenmesi. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 1, 80-92.
- Uslu, Ş. (2006). *Kent ormanlarının rekreasyonel amaçlı kullanımı ve İstanbul ili örneğinde irdelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).
- WWF. (2013). Orman suçları. https://www.wwf.eu/about_us.
- WWF. (2015). Orman suçları. https://www.wwf.eu/about_us.
- Wolfslehner, B., Prokofieva, I. & Mavsar, R. (editors). (2019). Non-wood forest products in Europe: Seeing the forest around the trees. What Science Can Tell Us 10. European Forest Institute.
- World Health Organization, (2002). Traditional Medicine Strategy 2002–2005. WHO, Geneva.
- Yılmaz, C., Kaya, M., & Karahan, F. (2015). *Türkiye Ormancılığında Bir İltizam Modeli Zindan ve Çangal Ormanları Zingal TAŞ*. Sinop: Türkiye Ormancılar Derneği.
- Yurdakul, S. (2005). Ormancılıkta personel yönetimi sorunları ve sonuçları (Örnek olaylarla irdeme). *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 55 (1): 161-184.
- Zeydanlı, U., Turak, A., Bilgin, C., KınıkHoğlu, Y., Yalçın, S. & Doğan, H. (2010). *İklim değişikliği ve ormancılık: modellerden uygulamaya-Adana orman bölge müdürlüğü için uyum önerileri*. <http://images.dkm.org.tr>.

1. SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİNE GENEL BAKIŞ

İnsanlığın ekonomik fayda sağladığı temel kaynaklarından birisi, üzerinde yaşadığımız dünyanın üçte ikisini oluşturan sulardır. İnsanoğlu, gezegendeki avcı toplayıcı evresinden günümüze kadar sulardan, başta gıda olmak üzere maden çıkarımı, turizm faaliyetleri gibi pek çok alanda faydalanmış ve faydalanmaya devam etmektedir. Sektörde yaklaşık 60 milyon kişi istihdam edilmektedir (Abobouch vd, 2023). Yakalama balıkçılığı, balık çiftçiliği, işleme, taşıma ve lojistik hizmetleri, sigorta, su hayvanı sağlığı teşhisi ve önlenmesi, danışmanlık ve diğer finansal hizmetlerdeki yukarı ve aşağı akış faaliyetleri, birçok ülkeye ve kıyı topluluğuna ihracattan önemli istihdam ve ekonomik faydalar ve döviz geliri sağlamaktadır (FAO, 2020).

Dünyamız, bir yandan küresel iklim manzarasında bozulmalar ile boğuşurken bir yandan hızla artan dünya nüfusunun gıdaya ulaşım zorlukları ve açlık krizleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Gıda ve tarım, tüm sürdürülebilir kalkınma amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesi açısından anahtar niteliğindedir ve özellikle okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının, sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda muhafaza edilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılması balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ile doğrudan bağlantılıdır (FAO,2018). Bu anlamda su ürünleri yetiştiriciliği milyonlarca insan için sağlıklı beslenme, açlık tehdidi altında olanlar için ucuz, güvenli gıda ve bütün bunların neticesinde küresel istihdam için önemli bir başlık olarak ele alınmalıdır.

¹ Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, omersen@gantep.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1769-8236

KAYNAKLAR

- Ababouch, L.; Nguyen, K. A. T.; de Souza, M. C.; Fernandez-Polanco, J. (2023). Value chains and market access for aquaculture products. *Journal of World Aquaculture Society*, 54: 527–553.
- Başçınar, N. (2004). SÜMAE Yunus Araştırma Bülteni, cilt.4, ss.6-8.
- Bennett, N. J.; Whitty, T. S.; Finkbeiner, E. M.; Pittman, J. (2018). Environmental Stewardship: A Conceptual Review and Analytical Framework. *Environmental Management*, 61(1-2), DOI:10.1007/s00267-017-0993-2
- Boyd, C. E. and McNevin A. A. (2014). *Aquaculture, resource use, and the environment*. John Wiley & Sons. [Online ISBN:9781118857915 |DOI:10.1002/9781118857915
- Cai, J., Leung, P. S. (2022). Unlocking the potential of aquatic foods in global food security and nutrition: A missing piece under the lens of seafood liking index. *Global Food Security*, Volume 33, June 2022, 100641.
- Cabello, F. C., Godfrey, H. P., Tomova, A., Ivanova, L., Dölz, H., Millanao, A., & Buschmann, A. H. (2013). Antimicrobial use in aquaculture re-examined: Its relevance to antimicrobial resistance and to animal and human health. *Environmental Microbiology*, 15(7). DOI:10.1111/1462-2920.12134
- Chopin, T., Buschmann, A. H., Halling, C., Troell, M., Kautsky, N., Neori, A., Kraemer, G. P., Zertuche-González, J. A., Yarish, C., & Neefus, C. (2001). Integrating seaweeds into marine aquaculture systems: A key toward sustainability. *Journal of Phycology*, 47(4), 716-725.
- Chopin, T., Cooper, J. A., Reid, G., Cross, S., & Moore, C. (2012). Open-water integrated multi-trophic aquaculture: Environmental biomitigation and economic diversification of fed aquaculture by extractive aquaculture. *Reviews in Aquaculture*, 4, 209–220.
- Costa-Pierce, B. A. (2002). *Ecological aquaculture: The evolution of the blue revolution*. Blackwell Science.
- Çantaş, İ. B., ve Yıldırım, Ö. (2019). Sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliğinde yemlerin çevreye etkisinin azaltılması. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 36(1), 87-97. <https://doi.org/10.12714/egjfas.2019.36.1.12>
- FAO (2018). *Dünyada Balıkçılık Ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Durumu*, 2018
- FAO (2021). *The State of World Fisheries and Aquaculture 2020*. FAO.
- FAO, (2022). The State of World Fisheries and Aquaculture 2022, <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0461>
- FAO/FishStatJ. (2023). Fishery and Aquaculture Statistics. Global aquaculture production 1950-2020 (FishStatJ). FAO Fish-eries and Aquaculture Division [Online] <https://www.fao.org/fishery/statistics/software/fishstatj/en>
- Gentry, R. R., Froehlich, H. E., Grimm, D., Kareiva, P., Parke, M., Rust, M., & Halpern, B. S. (2017). Mapping the global potential for marine aquaculture. *Nature Ecology & Evolution*, 1(9), 1317-1324.
- Gjedrem, T., Robinson, N. and Rye, M. (2012) The Importance of Selective Breeding in Aquaculture to Meet Future Demands for Animal Protein: A Review. *Aquaculture*, 350-353, 117-129. <http://dx.doi.org/10.1016/j.aquaculture.2012.04.008>
- Gün A., Kızak V. (2019). Dünyada ve Türkiye’de su ürünleri üretiminde istatistiki durum. *Menba Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-36.
- Holmer, M. (2010). Environmental issues of fish farming in offshore waters: perspectives, concerns, and researchneeds. *Aquacult Environ Interact*. 1, 57–70. doi: 10.3354/aei00007
- Miao, W., & Wang, W. (2020). Trends of aquaculture production and trade: Carp, tilapia, and shrimp. *Asian Fisheries Science* 33, 1–10

- Naylor, R. L., Goldberg, R. J., Primavera, J. H., Kautsky, N., Beveridge, M. C. M., Clay, J., Folke, C., Lubchenco, J., Mooney, H., & Troell, M. (2001). Effect of aquaculture on world fish supplies. *Nature*, 405(6790), 1017-1024.
- Naylor, R. L.; Hardy R. W.; Buschmann, A. H.; Bush, S. R.; Cao L.; Klinger D. H.; Little D. C., Lubchenco J.; Shumway, S. E. & Troell M. (2021). A 20-Year Retrospective Review of Global Aquaculture. *Nature* 591 (7851). DOI:10.1038/s41586-021-03308-6
- OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026.
- OECD-FAO (2023) *Tarımın Görünümü 2023-2032*. <https://www.oecd-ilibrary.org/>
- M. Troell, R.L. Naylor, M. Metian, M. Beveridge, P.H. Tyedmers, C. Folke et.all. (2014), Does aquaculture add resilience to the global food system? *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.*, 111 (2014), pp. 13257-13263
- Schneider, O., Sereti, V., Eding, E., & Verreth, J. (2005). Analysis of nutrient flows in integrated intensive aquaculture systems. *Aquacultural Engineering*, 32, 379-401.
- Tacon, A. G. J., & Metian, M. (2008). Global overview on the use of fish meal and fish oil in industrially compounded aquafeeds: Trends and future prospects. *Aquaculture*, 285(1-4), 146-158.
- Tarımın Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü (Tepge). Ürün Raporu Su Ürünleri 2023 (Hzr .Çöteli, F. T.)
- Troell, M., Halling, C., Neori, A., Chopin, T., Buschmann, A.H., Kautsky, N. and Yarish, C. (2003) Integrated Mariculture: Asking the Right Questions. *Aquaculture*, 226, 69-90.
- Verdegem, M.; Buschmann, A. H.; Latt, U. W.; Dalsgaard, A. J. T.; Lovatell, A. (2023). The contribution of aquaculture systems to global aquaculture production. *Journal of the World Aquaculture Society* Volume 54, Issue 2: Global Conference on Aquaculture Millennium+20: Aquaculture for Food and Sustainable Development - Thematic Reviews
- World Bank. (2020). Fish to 2030: Prospects for fisheries and aquaculture. World Bank Group.

Adnan ALKAN¹
Zehra OBUT BİLİM²

DOĞAL KAYNAKLAR VE SINIFLANDIRILMALARI

Çevrede kendiliğinden oluşan, oluşum esnasında beşeri etkenlerin rolü bulunmayan kaynaklar doğal kaynaklardır. Doğal kaynaklar, mekânsal konumları itibariyle yer üstü kaynakları, yer altı kaynakları ve denizlerde bulunan kaynaklar olarak sınıflandırılabilir (Tablo 1).

Tablo 1. Doğal Kaynakların Sınıflandırılması

Sınıflama Kriteri	Kaynaklar	Örnek
1. Oluşum Kökenine Göre	Organik Kaynaklar	Ormanlar
	İnorganik Kaynaklar	Madenler
2. Oluşum Çevresine	Yeraltı Kaynakları	Madenler
	Yerüstü Kaynakları	Sular
3. Beslenmedeki Roller	Besin Maddesi Olanlar	Su Ürünleri
	Besin Maddesi Olmayanlar	Yer Altı Kaynakları
4. İşletilebilirlik	Ekonomik Olanlar	Değişik Kaynaklar
	Ekonomik Olmayanlar	Değişik Kaynaklar
	Tükenir Olanlar	Bütün Madenler
	Yenilenebilirler	Su-Rüzgar-Güneş

Kaynak: (Doğanay & Altaş, Doğal Kaynaklar, 2024).

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, adnan.alkan@hbv.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5377-4726

² Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, zehraobut.bilim@siirt.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9791-2054

Yakut

Metamorfik ve magmatik kayalar içinde ikincil mineral olarak bulunmaktadır. Bileşimi genel olarak alüminyum oksit (Al₂O₃) olup az bulunan süs taşlarından dır. Süs eşyası yapımında çok kullanılır. Koyu kırmızı renklisine yakut, mavi ve parlak renklisine gökyakut veya safir denir. Dünyadaki volkanik bölgelerde yakut ve safir içeren alüminyum oksit rezervlerine rastlanmaktadır. En zengin yakut rezervleri Sri Lanka, Tayland, Vietnam, Muson Asyası ülkeleri ve Kamboçya ülkelerinde bulunmaktadır (Doğanay & Altaş, 2024).

Zümrüt

Magmatik kayaların metamorfik şistleri içinde bulunan açık yeşil ve koyu yeşil arasında renkleri olan değerli süs taşlarına beril denir. Berilin saydam ve yeşil renkte olan türüne zümrüt denilir. Brezilya ve Madagaskar'da, A.B.D.'nin Kaliforniya eyaletinde zengin beril ve zümrüt yatakları vardır (Doğanay, Özdemir, & Şahin, 2012).

Lüle Taşı

Deniz köpüğü diye tanınan bu taş, poroziteli (boşluklu), beyazımsı renkli, suda batmayan magmatik kökenli hafif bir taştır. Rezervleri daha çok Eskişehir'de (Karahüyük, Nemli, İmişehir, Sepetçi ve Sarısunğur köyleri) bulunur. Kutu, tezbiş, pipo, ağızlık, kolye tablo gibi gereçlerin yapımında kullanılır (Doğanay & Altaş, 2024).

KAYNAKLAR

- Avcı, S. (2012). Ekonomik Coğrafya Açısından Önemli Bir Maden Tuz. *Coğrafya Dergisi*(11).
- Coşkun, R. (2021). *Dünyada ve Türkiye'de Gümüş*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Demirbugan, A. (2015). Maden Projelerinin Değerlendirmesinde Optimum Üretim Miktarının Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 130. doi:10.5578/JSS.8623
- Doğanay, H., & Altaş, N. (2024). *Doğal Kaynaklar* (12 b.). Ankara: Pegem Yayınları.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. (2012). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (4 b.). Ankara: Pegem Yayınevi.
- Eroğlu, G. (2023). *Dünyada ve Türkiye'de Fosfat*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Eroğlu, G., & Akgök, Y. (2018). *Dünyada ve Türkiye'de Nikel*. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Eroğlu, G., & Şahiner, M. (2019). *Dünyada ve Türkiye'de Manganez*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.

- Eroğlu, G., & Şahiner, M. (2018). *Dünyada ve Türkiye’de Alüminyum*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Etimaden. (2019). *Sanayinin Stratejik Hammadesi Bor*. <https://www.etimaden.gov.tr/bor-mineral-leri-adresinden-alindi>
- Gençbay, B. (2022). *Dünyada ve Türkiye’de Krom*. Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Gençbay, B. (2023). *Dünyada ve Türkiye’de Kurşun*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- MTA. (2024a). *Demir, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü*. <https://www.mta.gov.tr/v3.0/meta-lik-madenler/demir-adresinden-alindi>
- MTA. (2024b). *Molibden, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü*. <https://www.mta.gov.tr/v3.0/metalik-madenler/molibden-adresinden-alindi>
- MTA. (2024c). *Bor, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü*. <https://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/bor-adresinden-alindi>
- Tuncel, S., Arı, N., Yoleri, B., & Şahiner, M. (2017). *Dünyada ve Türkiye’de Demir*. Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- USGS. (2024a). *İron*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-iron-ore.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024b). *Copper*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-copper.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024c). *Chromium*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-chromium.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024d). *Lead*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-lead.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024e). *Bauxite and Alumina*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-bauxite-alumina.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024f). *Nickel*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-nickel.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024g). *Manganese*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-manganese.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024h). *Molybdenum*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-molybdenum.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024i). *Gold*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-gold.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024k). *Silver*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-silver.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024m). *Boron*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-boron.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024n). *Salt*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-salt.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024o). *Phosphate*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-phosphate.pdf> adresinden alındı
- USGS. (2024s). *Diamond*. Mineral Commodity Summaries. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2024/mcs2024-diamond.pdf> adresinden alındı
- Ünal, İ., Tuncel, S., Yoleri, B., & Arslan, M. (2016). *Türkiye ve Dünyada Altın*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Ünal, İ., Tuncel, S., Yücel, M., Yoleri, B., & Arslan, M. (2021). *Türkiye ve Dünyada Bakır*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.
- Yiğitbaşıoğlu, H. (2004). Türkiye İçin Önemli Bir Maden: Bor. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 13-25.

ENERJİ KAYNAĞI KAVRAMI

Sanayi devrimi, yeryüzünde coğrafi çevreyi değiştirdiği gibi makineleşme ile birlikte üretim yapısında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Sanayi ve teknolojideki gelişmeler enerjiyi oldukça stratejik bir konu haline getirmiştir. Bu güncel konu, ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlik seviyelerinin tespitinde yararlanılan temel kıstaslar arasında ilk sıralarda değerlendirilmektedir. Tüketilen enerji ölçüsü, ülkelerin üretim ve tüketim alışkanlıkları hakkında fikir verdiği gibi ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları üzerinde de dikkat çekici bir etkiye sahiptir.

Türk Dil Kurumu (TDK, 2024) sözlükleri tarandığında “**enerji**” kelimesi ‘iş görme kapasitesi, iş yapma yeteneği, hareket ettiren güç, ısı ve ışık biçiminde ortaya çıkan güç’ ya da sadece ‘güç’ anlamlarına geldiği görülmektedir. Bu tanımlara göre, enerjinin olmadığı ortamlarda bir iş, bir oluş yani hareketten bahsedilemez. Kılınç Savrul (2016: 3)’a göre hareketin olmadığı coğrafyalarda ekonomi olmaz. Dolayısıyla her üretim etkinliği belirli oranda enerji kullanımını gerektirmektedir. Bu üretim hem insan gücü, hem de teknolojik araç gereç kullanımı gerektirmektedir. Özellikle modern sanayi sektöründe yüksek miktarlarda enerji tüketilmektedir.

Enerji ile ısı, ışık, elektrik, kimyasal ve radyoaktivite gibi farklı biçimlerde karşılaşırız. Fakat yaygın olarak *potansiyel* ve *kinetik enerji* şeklinde ele alınmaktadır. **Potansiyel enerji** varlıkların bünyesinde barındırdığı var olan enerji, ki-

¹ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, hkaragel@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000 0002 5758-8154

ticilerinden olan karbon oksitleri(CO , CO_2), hidrokarbonlar(SO_2 , H_2S , H_2SO_4), azotlu kirleticiler(NO_2) ve ozon gazı(O_3) tüm dünya ekosistemini etkileyebilecek ölçekte insan sağlığını sürekli tehdit eden kirleticilerdir.

Enerji kaynaklarının üretimi, hammadde olarak kullanımı, nakliyesi, depolanması ve enerji olarak kullanımı sırasında katı, sıvı ve gaz formunda çevreye yayılan kirleticilerin özellikle atmosfer karışımındaki oranları standartların üzerindeki değerlere ulaşması durumunda insan yaşamını tehdit eden akciğer, göz, burun, boğaz hastalıkları, ...vb gibi çeşitli sağlık problemleri ortaya çıkabilmektedir. Özellikle nükleer enerji kaynaklarının işlenmesinden arta kalan radyoaktif maddelerin herhangi bir sebeple çevreye yayılması zaman zaman bölgesel ve kimi zaman da küresel ölçekte ekosistemi etkileyerek, sadece maruz kalanların değil, gelecek nesillerin de sağlık sorunlarına yol açabilmektedir.

Enerji kaynaklarının çevreye olan etkileri, özellikle çevre kirliliğine olan etkileri daha ziyade tükenen ve yenilenemeyen enerji kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Oysa teknolojileri sürekli gelişmekte olan yenilenebilir enerji kaynakları sürdürülebilirliği ve önüne geçilebilecek düzeyde minimal çevre kirliliği ile insanlığın bir an evvel yönelmesi gereken en temiz ve en yeni enerji kaynaklarıdır.

KAYNAKLAR

- Atabek Yiğit, E. (2009). Enerji ve çevre. (Edt. Vahdettin Sevinç), *Genel Çevre Bilimi için Eğitim Fakülteleri*, (7. Bölüm), 158 – 172, Maya Akademi Yayıncılık
- Bechtel, M. & Netz, E. (1997). OTEC - Ocean thermal energy conversion. 01.07.2015, <http://exergy.se/goran/cng/alten/proj/97/ot/ot.html>
- BP, (2021). *Statistical Review of World Energy*, British Petroleum (BP), Temmuz 2021
- Çağlayan, A. (2006). Zonguldak karaelması. *Mavi Gezegen*, (13): 4-8
- Doğanay, H. & Coşkun, O. (2020). *Enerji kaynakları*. (4. Baskı), Ankara: PEGEM Akademi yayıncılık
- Döner, İ. (2018). *Yenilenebilir enerji kaynakları, muhasebe ve vergi uygulamaları, sektöre sağlanan teşvik ve hibeler*. Ankara: Gazi Kitapevi
- Engin, N. (2010). Enerji kaynağı olarak doğalgaz ve Türkiye. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (22): 233 - 244
- EI, (2024). *Statistical Review of World Energy*, Energy Institute (EI), 73. Edition
- Eniş, A. (2005). Enerji politikaları; yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları. TMMOB Makina Mühendisleri Odası, “*Enerji politikaları; yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları*” Özet Rapor, 175-207
- Ememadi, A., Emdadi, A., AsefAfshar, O. & Emami, Y. (2011). Electricity generation by the ocean thermal energy. *Energy Procedia*, (12), 936-943.
- ETKB, (2014). *Nükleer güç santralleri ve Türkiye*. Enerji ve Tabii Kaynaklara Bakanlığı, Nükleer Enerji Proje Uygulama Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 2.

- Finney, K.A. (2008). Ocean thermal energy conversion. *Guelph Engineering Journal*, (1), 17 - 23
- Gülsaç, I. I. (2009). Okyanuslardan gelen enerji: Dalga enerjisi. *Bilim ve Teknik*, (Mayıs 2009): 58-61
- İskender, S. (2005). *Türkiye’de ve dünyada enerji & nükleer enerji gerçeği*. Ankara: TÜTEV Yayınları
- Kendirli, B. & Çakmak, B. (2010). Yenilenebilir enerji kaynaklarının sera ısıtmasında kullanımı. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 95 - 103
- Kılınç, Savrul B. (2016). *Enerji ekonomisi: Türkiye’nin enerji sektörü ve alternatif enerji kaynakları*. Bursa: Dora Yayınevi
- Koçaslan, G. (2006). *Türkiye’nin enerji kaynakları ve alternatif bir kaynak olarak rüzgâr enerjisinin değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Politikası Bilim Dalı
- López I., Andreu J., Ceballos S., De Alegria I.M. & Kortabarria I. (2013). Review of wave energy technologies and the necessary power-equipment. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 27 (2013): 413-34.
- Magesh, R. (2010). OTEC technology - A world of clean energy and water. London: *Proceedings of the World Congress on Engineering*, (WCE 2010, June 30 - July 2), Vol II
- MAPEG, (2024). *Aylık ham petrol ithalat verileri, (Temmuz 2024)*, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), <https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Petrolistatistik>, 20.09.2024
- MTA, (2017). *Dünyada ve Türkiye’de Uranyum ve Toryum*. Ankara: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı, Maden Ser.: 3
- Nakoman, E. (1971). *Kömür*. Ankara: MTA Eğitim Serisi, No:8
- O’Flaherty, T. (1988). Wind energy. Edited by: C. V. Zabeltitz. *Energy Conservation and Renewable Energies for Greenhouse Heating*. FAO - Reur Technical Series 3, p.169-174.
- O’Flaherty, T. & von Elsner, B. (1988). Industrial heat effluents. Edited by: C. V. Zabeltitz. *Energy Conservation and Renewable Energies for Greenhouse Heating*. FAO - Reur Technical Series 3, p.135-150.
- Olgun, M. (2009). *Tarımsal yapılar*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı: 529, Yayın No:1577
- Pelc R. & Fujita R.M. (2002). Renewable energy from the ocean. *Marine Policy*, 26, (6): 471-479
- REN21, (2015). *Renewables*. Global Status Report
- Sağlam, M., Sulukan E. & Uyar T. S. (2010). Wave energy and technical potential of Turkey. *Journal of Naval Science and Engineering*, 6 (2): 34-50.
- Soydugan, F. (2021). Esen yelden yenilenebilir temiz enerjiye: Rüzgâr enerjisi. *Bilim Teknik*, (Kasım 2021): 44-63
- TDK, (2024). Enerji. *Güncel Türkçe Sözlük & Bilim ve Sanat Terimleri Sözlükleri*, Türk Dil Kurumu (TDK), <https://sozluk.gov.tr/>, 14.09.2014
- TTK, (2024). *2023 yılı taşkömürü sektör raporu*. Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK), Mayıs 2024.
- TÜRÇEV, (2011). *Uluslararası eko - okullar programı enerji el kitabı*. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) Eko - Okullar Programı
- UGETAM, (2016). *Genel doğal gaz*. (Edt. Hüseyin Bulundu & Selim Serkan Say) İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Uygulamalı Gaz ve Enerji Teknolojileri Araştırma Mühendislik San. ve Tic. AŞ (UGETAM) Yayınları No: 39.
- URL 1. <https://enerji.gov.tr/bilgimerkezi-tabiiKaynaklar-komur>, 20.09.2024
- URL 2. https://www.taskomuru.gov.tr/ttk/iglaglov/2023/05/2022_YiliTaskomuruSektorRaporu..pdf, 20.09.2024
- URL 3. <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-petrol>, 20.09.2024
- URL 4. <https://www.petform.org.tr/dogal-gaz-piyasasi/turkiye-dogal-gaz-piyasasi/>, 20.09.2024
- URL 5. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-dogal-gaz-ithalati-gecen-yil-yuzde-7-64-azalisl-50-48-milyar-metre-kup-oldu/3253890>, 20.09.2024

- URL 6. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-dogal-gaz-depolama-kapasitesi-13-4-milyar-metrekupe-cikacak/3076742>, 20.09.2024
- URL 7. <https://www.aydemperakende.com.tr/blog/hidroelektrik-enerji-nedir-ve-nasil-uretilir>, 23.09.2024
- URL 8. https://www.enerjiatlası.com/hidroelektrik/#google_vignette, 24.09.2024
- URL 9. <http://www.goenerji.com.tr/Gunes-Enerjisi-Hakkında.html>, 25.09.2024
- URL 10. <https://www.antalyaormanizni.com/?pnum=38&st=R>, 26.09.2024
- URL 11. <http://www.besiyad.org.tr/index.php/tr/haberler/19-biyo-gaz-tesisi>, 27.09.2024
- URL 12. <https://genelmekanic.com/index.php/2018/08/12/biyokut-le/>, 28.09.2024
- URL 13. <https://enerji.gov.tr/eigm-yenilenebilir-enerji-kaynaklar-jeotermal>, 28.09.2024
- Üçışık Erbilen, S. & Şahin, G. (2015). Enerji coğrafyası kapsamında Türkiye'de linyit. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20 (33): 135-160
- Vicinanza, D., Contestabile, P. & Ferrante V. (2013). Wave energy potential in the north-west of Sardinia (Italy), *Renewable Energy*, 50 (2013): 506-521.

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde yaşanan bazı gelişmeler, dünya üzerinde sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak büyük bir değişime yol açmıştır. Bu değişim ve dönüşümün en belirgin sonuçları, Sanayi Devrimi'yle ortaya çıkmıştır. Geleneksel üretim biçimi ve yaşam koşullarını temelden sarsan, üretim-tüketim süreçlerinde köklü değişime neden olan sanayi, ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişim sürecini şekillendiren ana unsurlardan biri olmuştur. Bu nedenle sanayi, coğrafya biliminin temel araştırma konuları arasında yer almaktadır. Birçok bilim dalının araştırma ve inceleme konusu olan sanayi, interdisipliner bir alandır. Ancak insan ve mekân ilişkisine odaklanan coğrafya biliminin sanayi konularına yaklaşımı, diğer bilim dallarına kıyasla farklı bir nitelik taşımaktadır. Coğrafya, diğer bilim dallarından farklı olarak, doğrudan doğruya olaylarının kendisini değil; bu olayların mekân ve insanla münasebetlerini, dağılışını ve bu dağılışın sebeplerini araştırmaktadır.

Günümüz bilgi toplumu ve post sanayi sürecinde, üretim- tüketim koşulları ve imkanları; insan ve mekân arasındaki ilişkiyi sürdürülebilirlik açısından farklı bir noktaya taşımıştır. Sanayi kavramıyla tanımlanan üretim sistemi ve araçları değişip dönüşürken sanayi konusu, her anlamıyla coğrafya biliminin güncel ve önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Bu bölümde, coğrafya ve sanayi arasındaki ilişki, sanayileşmenin gelişim süreci ve bugünkü durumu, geçmişten günümüze sanayi devrimleri, doğal ve beşerî çevrenin sanayiye etkisi, başlıca sanayi tipleri, sanayide yer seçimi belirleyen

¹ Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, igokburun@pau.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3007-0010

(Meksika, Brezilya ve Arjantin), 5.Güney Afrika, 6.Türkiye (Doğan, 2019:283).

Dünya genelinde ana ve ara sanayi bölgelere bakıldığında kendine özgü özellikleriyle Almanyada Ruhr Vadisi, ABD'de Rust Belt, Japonya'da Kansai, Çin' Pearl River Deltası gibi bazı sanayi bölgelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Sanayi sektörünün durumu, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin temel göstergelerinden biridir. Sanayi ve sanayileşme kalkınmanın ana unsurunu oluşturmaktadır. Sanayi, ekonomik kalkınma açısından ihmal edilmeyecek bir öneme sahiptir. Bir ülkede sanayinin Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) içindeki payı, sanayi sektöründe istihdam oranı ülkenin kalkınma düzeyi ve ekonomik yapısını göstermektedir. Bu durum ülkenin uluslararası küresel ve bölgesel aktörler arasındaki rolünü de belirler.

Sanayi, günümüz dünyasının temel ekonomik faaliyetlerinden biridir. Tarım, madencilik, ulaşım, ticaret, turizm, enerji kaynakları; ülkelerin sanayileşme durumuna bağlı olarak şekillenmektedir. Sanayi faaliyetleri diğer ekonomik faaliyetlerin her kolunu doğrudan etkilemektedir.

Sanayi faaliyetleriyle birlikte oluşturulan üretim süreci, insan yaşamını kolaylaştırırken bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Küresel ısınma, iklim değişikliği, asit yağmurları, ozon tabakasının tahribatı, biyolojik türlerin yok olması, ormansızlaşma, çölleşme, hava, su ve toprak kirliliği, tehlikeli atıklar gibi küresel çevre sorunları bütün dünyayı etkilemiştir. Sanayi Devrimi öncesinde de insanlar doğa üzerinde kısmen tahribata yol açmıştır. Ancak kendi kendini yenileyebilen doğal ortam, insanlık için herhangi bir sorun teşkil etmemiştir. Sanayi Devrimi, doğa üzerinde onarılması mümkün olmayan sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle Sanayi Coğrafyası, sanayi faaliyetlerinin mekânsal düzenlenmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması için güncel ve önemli bir araştırma alanıdır.

KAYNAKLAR

- Apriliyanti, M. (2022). *Challenges of The Industrial Revolution Era 1.0 to 5.0*. University Digital Library In Indoensia. Library Philosophy and Practice, 1-17.
- Akalin, Ş. H. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Apriliyanti, M. (2022). *Challenges of The Industrial Revolution Era 1.0 to 5.0*. University Digital Library In Indoensia. Library Philosophy and Practice, 1-17.
- Atalay, İ. (2005). *Genel Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya*, İzmir: Meta basım matbaacılık.
- Bakırcı, M. (2018). *Ulaşım coğrafyası, genel coğrafya kitabı* (Ed: Doğan, M. ve Serkaya Doğan, Ö.). *Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya*, (355-380). Ankara: Pegem Akademi.

- Deane, P. (1965). *İlk sanayi inkılabı* (Çev: Güran, T.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Develioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik LÜGAT*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğan, M. (2018). *Sanayi coğrafyası, genel coğrafya kitabı* (Ed: Doğan, M. ve Serkaya Doğan, Ö.). *Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya*, (229-257). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., Şahin, İ. F. (2012). *Genel Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya*, Ankara: Pegem Akademi.
- Evans, S. (2002). Macaulay's minute revisited: Colonial language policy in nineteenth-century India. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 23(4), 260-281.
- Eyüboğlu, D. (2001). *2000'li Yıllarda Organize Sanayi Bölgelerimiz*. Ankara: Milli Prodüktive Merkezi.
- Feng Yanling, S. (2023). The First Industrial Revolution's Consequences and Repercussions for Europe and America. *History: HKU History Journal Society*, 57-67.
- Finkelstein, J. (1992). "Capitalism And Technology. The Third Industrial Revolution Will Drarf All Earlier Experiences in Economic Life". *Dialogue*, Number 98,17-21. Approach, New Jersey.
- Hartwell, R. M. (2017). *The Causes of the Industrial Revolution in England*. London and New York: Routledge.
- Hill, C. (2016). *İngiltere'de Devrim Çağı 1603-1714*. (U. Kocabaşoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hoffman W. G. (1931). *Studien und Typen der Industrialisierung*. Kiel.
- Kagermann, H.; Lukas, W. D.; Wahlster, W. (2011). *Industrie 4.0: Mit dem Internet der Dinge auf dem Weg zur 4. Endüstri Devrimi*. VDI Nachrichten. 3 Mayıs 2011.
- Kagermann, H.; Wahlster, W. & Helbig, J. (2012). *Recommendations for Implementing the Strategic Initiative Industrie 4.0: Final Report of the Industrie 4.0 Working Group; Research Union of the German Government*: Berlin, Germany.
- Karabulut, Y. (1999). *Enerji Kaynakları*, Ankara: Ankara üniversitesi Basımevi.
- Koca, N. (2015). *Ekonomik coğrafya, genel coğrafya kitabı* (Ed: Yazıcı, H. ve Koca, N.), 229-257, Ankara: Pegem Akademi.
- Koca, N. (2015). *Ekonomik coğrafya, genel coğrafya kitabı* (Ed: Yazıcı, H. ve Koca, N.), 229-257, Pegem Akademi, Ankara.
- Mohajan, H. (2021). Third industrial revolution brings global development. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 7(4), 239-251.
- Musson, A. E., & Robinson, E. (1969). *Science and technology in the industrial revolution*. Manchester: University Press of Manchester.
- Outman, J. L., & Outman, E. M. (2003). *Industrial Revolution: Biographies*. UXL Publishing
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafyaya giriş*, Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Rodrigue J.P. vd. (2006). *The Geography of Transport Systems*. New York: Routledge Publication.
- Sander, Oral (2000). *Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi,
- Schwab K. (2016). *Dördüncü Sanayi Devrimi*, (Çev. Zülfü Dicleli), İstanbul: Optimist Yayıncılık.
- Sharma, A., & Singh, B. J. (2020). Evolution of industrial revolutions: A review. *International Journal of Innovative. Technology and Exploring Engineering*, 9(11), 66-73.
- Tanoğlu, A. (1964). Coğrafya Nedir. *İstanbul Üniv. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 14, 3-14.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2017). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme Ve Kalkınma*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E. (1969). *Sanayi coğrafyası*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 22.

ULAŞIM VE ÖNEMİ

Ulaşım; bir yerden başka bir yere gidiş-geliş veya insan, mal ve hizmetlerin, bir yerden başka bir yere taşınması olarak tanımlanmaktadır. Ulaşım ve ulaştırma kavramları birbirlerinin yerine kullanılabilir. Bununla birlikte bu iki kavram arasında nüanslar bulunmaktadır. Taşınma ve ulaştırma faaliyeti ulaşım, yol sistemleri ve onlarda işletilen nakil araçlarıyla sistemin yasal organizasyonu ise ulaştırma kapsamına girmektedir (Doğanay vd, 2016, s. 15). Yani ulaşım bir yer değiştirme faaliyeti iken, ulaştırma ulaşım faaliyetinin yapılması esnasında kullanılan mekan ve araçlarla yasa ve yönetmelikleri de içerisine alan bir kavramdır (İncili, 2018, s.4). Ulaşım ve ulaştırmayı birlikte değerlendirip tanımlamalar da yapılmaktadır. Nitekim Atalay'a (2011) göre ulaşım veya ulaştırma; insanın ve onun ürettiği mal ve hizmetlerin hatta haber ve bilgilerin çeşitli ulaşım araçları vasıtasıyla bir yöre, ülke ve kıtadan başka yöre, bölge veya ülkelere taşınması olarak tanımlanmaktadır (Atalay, 2011, s. 236).

Ulaşım, ilk zamanlarda hem daha küçük ölçekli, daha dar sahalarda gerçekleştirilmekte ve daha uzun zaman almakta iken, geçmişten günümüze doğru ilerledikçe bilgi ve teknolojilerin yaygınlaşmasına paralel olarak daha büyük ölçekli, daha geniş kapsamlı, daha geniş sahalarda ve çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Nitekim insanlığın ilk dönemlerini kapsayan Paleolitik dönemde herhangi bir vasıta olmadan insanlar buldukları yerden başka yerlere yürüyerek seyahat etmekte ve göçebe bir şekilde yaşamlarını sürdürmek-

¹ Prof. Dr., Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, ibrahim.sezer@giresun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0067-7017

Tablo 7. Dünyadaki petrol ve doğalgaz boru hatlarının uzunluğu bakımından önde gelen ülkeler.

Ülke Adı	Petrol boru hattı uzunluğu (km)	Ülke Adı	Doğal gaz boru hattı uzunluğu (km)
ABD	240 711	ABD	1 984 321
Rusya	74 100	Pakistan	190 481
Çin	58 100	Rusya	177 700
Hindistan	28 692	Macaristan	89 606
Kanada	23 564	Çin	76 000
Meksika	19 994	Kanada	74 980
İran	17 132	Ukrayna	36 720
Tayvan	13 500	Avustralya	30 054
Cezayir	10 627	Arjantin	29 930
Venezuela	10 347	Birleşik Krallık	28 603

Kaynak: CIA, 2004c; Oliver, 2021, s.5.

Petrol ve doğalgaza olan talebin artması neticesinde üretici ülkeler ile tüketiciler ülkeler arasında oldukça uzun mesafelerde bile petrol ve doğalgaz boru hatları inşa edilmektedir. Dünyanın en uzun petrol boru hatları şunlardır; Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu Petrol Boru Hattı (4 857 km), Druzhba Boru Hattı (4 000 km), Keystone Boru Hattı (3 456 km), Kazakistan-Çin Boru Hattı (2 798 km) vb. Dünyanın en uzun doğal gaz boru hatları ise şunlardır; Batı-Doğu Gaz Boru Hattı (8.707 km), GASUN, Brezilya (4 989 km), Yamal-Avrupa Boru Hattı (4 196 km), Trans-Sahra Boru Hattı (4 127 km) vb (Offshore-technology, 2024).

KAYNAKLAR

- Airport Council International. (2024). Top 10 busiest airports in the world shift with the rise of international air travel demand. Airport Council International. Erişim Adresi: <https://aci.aero/2024/04/14/top-10-busiest-airports-in-the-world-shift-with-the-rise-of-international-air-travel-demand/> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Akbulut Özpınar, G. (2021). Ulaşım. Ed. Ü. Bekdemir. *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya* (s.307-321) içinde. Pegem Akademi.
- Akbulut, G. (2016). Türkiye'nin Ulaşım Coğrafyası Ed. S. Doğanay ve M. Alım. *Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası* (s.231-252) içinde. Pegem Akademi.
- Akpınar, E. (2005). Bakü Tiflis Ceyhan BTC Ham Petrol Boru Hattı ve Türkiye jeopolitiğine etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 229-248.
- Atalay, İ. (2011). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Meta Basım ve Matbaacılık.
- Başat, H. T. ve Yurdakul, A. (2021). Tarihi ticaret rotalarının alternatif turizm faaliyetleri kapsa-

- mında turistik değerlere dönüştürülmesi: Kral Yolu-Frig Vadisinin swot analizi ile değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 409-429.
- Central Intelligence Agency. (2024). *The Connected world*. World Factbook. Central Intelligence Agency, Erişim Adresi: https://www.cia.gov/the-world-factbook/static/3d0781a57c44c-d3065292ffbc5709650/The_Connected_World_2023.pdf (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Central Intelligence Agency. (2024a). *Country comparisons roadways*. Central Intelligence Agency, Erişim Adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/roadways/country-comparison/> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Central Intelligence Agency. (2024b). *Country comparisons railways*. Central Intelligence Agency, Erişim Adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/railways/country-comparison/> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Central Intelligence Agency. (2024c). *Pipelines*. Central Intelligence Agency, Erişim Adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/pipelines/> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Civil Aviation Organization (ICAO). (2022). *Annual report of the council to the assembly*. Civil Aviation Organization (ICAO). Erişim Adresi: https://www.icao.int/about-icao/Annual_Report_2022_EN/AnnualReport2022.html#p=4 (Erişim Tarihi: 16.07.2024).
- Cruise Lines International Association. (2024). *State of the cruise industry report*. Cruise Lines International Association (CLIA). Erişim Adresi: https://cruising.org/-/media/clia-media/research/2024/2024-state-of-the-cruise-industry-report_updated-050824_web.ashx (Erişim Tarihi: 11.07.2024).
- Çağlayan, T.H. (2014). *Trafik ve trafik işaretlerinin tarihsel evrimi* (Yayınlanmış (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi.
- Çağlar, G. (2021). İpek Yolu'nda ticaret ve taşımacılık. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(38): 568-577.
- Deniz, T. (2016). Türkiye'de ulaşım sektöründe yaşanan değişimler ve mevcut durum. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 135-156.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1992). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı karayolu ulaştırması özel ihtisas komisyonu raporu*. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara. Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Karayolu-Ulastirmasi-OIK-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2024).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı ulaştırma özel ihtisas komisyonu raporu*. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara. Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-Ulastirma-OIK-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2024).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu kalkınma planı (2007-2013) denizyolu ulaşımı özel ihtisas komisyonu raporu*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 2725. Ankara. Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dokuzuncu-Kalkinma-Plani-Denizyolu-Ulasimi-OIK.pdf> (Erişim Tarihi: 11.07.2024).
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ. F. (2016). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Pegem Akademi.
- Doğanay, H. ve Altaş, N.T. (2020). *Doğal kaynaklar*. Pegem Akademi.
- Electronic Quality Information System. (2021). *The 2021 world merchant fleet statistics from equasis*. Electronic Quality Information System (Equasis). Erişim Adresi: <https://www.emsa.europa.eu/damage-stability-study/77/472.html> (Erişim Tarihi: 12.07.2024).
- Günel, G. (2010). *Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da ipek yolu - kervansaraylar - köprüler*. Kebikeç Yayınları. (29). ss.133-146. Erişim adresi: <https://kebikecdergi.files.wordpress.com/2012/07/14-ipekyolu.pdf>.
- Girgin, M., Bulut, İ., & Sevindi, C. (2001). Türkiye'deki karayolu geçitleri. *Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 159-173.

- Gürdal, M. (1995). *Turizm ulaştırması*. Karınca Matbaası.
- Hopkins, P. (2007). Pipelines: past, present, and future. The 5th Asian Pacific IIW International Congress, Sydney, Australia, 7th - 9th March 2007, pp. 27.
- International Union of Railways. (2023). *High-speed rail atlas*. International Union of Railways (UIC) – Paris. Erişim Adresi: https://uic.org/IMG/pdf/atlas_uic_2023.pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- International Organization of Motor Vehicle Manufacturers. (2024). *2023 production statistic*. International Organization of Motor Vehicle Manufacturers (OICA). Erişim Adresi: <https://www.oica.net/category/production-statistics/2023-statistics/> (Erişim Tarihi: 16.07.2024).
- İncili, Ö.F. (2018). *Türkiye’de ulaşım ağları – doğal ortam etkileşiminin coğrafi analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.
- Kılıç, Ş. (2017). *Karayolu şehirlerarası yolcu taşımacılığında firma seçimini etkileyen fiyat dışı faktörleri belirlemeye yönelik bir araştırma: Antalya ili uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kurt, C. (2010). *Türkiye’de ulaştırma sektörü içerisinde lojistiğin yeri ve önemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Kurenkov, P., Pokrovskaya, O., Anastasov, M., Sokolov, M. ve Bochkov, A. (2019). Study of the current state of the transport infrastructure of road and rail transport of the Russian Federation. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* (Vol. 698, No. 6, p. 066064). IOP Publishing.
- Offshore-technology. (2024). Transporting oil and gas: the world’s longest pipelines. Erişim Adresi: <https://www.offshore-technology.com/features/worlds-longest-pipelines/> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Oliver, M. E. (2021). Pipelines. Editor(s): Roger Vickerman, *International Encyclopedia of Transportation* (Pages 463-470) Elsevier, ISBN 9780081026724, <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-102671-7.10286-6>.
- Onat, S. (2023). TEU — Twenty-foot Equivalent Unit. Erişim Adresi: <https://medium.com/te-darık-zinciri-makaleleri/teu-twenty-foot-equivalent-unit-e5a6d178a185>. (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Özgüç, N. (2021). *Turizm coğrafyası (özellikler ve bölgeler)*. Çantay Kitabevi.
- Pamuk, B. (2007). İpek yolu ticareti ve Erzurum. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(2):125-143.
- Skytrax World Airline Awards, (2024). *The world’s Top 10 Airlines of 2024*. Skytrax World Airline Awards. Erişim Adresi: https://www.worldairlineawards.com/worlds-top-10-airlines-2024/#-google_vignette (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- Tezer, H. (2016). 21. Asır’da İpek Yolu ekonomileri ve Türk Dünyası’nın ekonomik gelişim süreci. F. Atasoy (Ed.), *Uluslararası İpek Yolu’nun yükselişi ve Türk dünyası bilgi şöleni yükselen ipek yolu 1. cilt İpek Yolu’nda ekonomi ve turizm* (s.13-36) içinde. Türk Yurdu.
- The International Road Federation (2024). *Road networks*. The International Road Federation (IRF). Erişim Adresi: <https://worldroadstatistics.org/road-networks/> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- Tümertekin, E. (1987). *Ulaşım coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2053, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 85.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2022). *Ekonomik coğrafya (küreselleşme ve kalkınma)*. Çantay Kitabevi.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2022). *Ulaşan ve erişen Türkiye*. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Ankara. Erişim Adresi: <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/ulasan-erisen-turkiye-171122.pdf> (22.07.2024).
- Ultan, M. Ö. ve Saygın, D. (2022). Avrupa Birliği-Rusya enerji ilişkilerinde Azerbaycan alternatifi. *Bilgi* (101), 87-114. <https://doi.org/10.12995/bilig.10104>.

- United Nations Conference On Trade And Development. (2022). *Review of maritime transport 2022*. United Nations Conference On Trade And Development. United Nations (UNCTAD). New York. Erişim Adresi: https://unctad.org/system/files/official-document/rmt2022_en.pdf (Erişim Tarihi: 16.07.2024).
- United Nations Conference On Trade And Development. (2023). *Review of maritime transport 2023*. United Nations Conference On Trade And Development. United Nations (UNCTAD). New York. Erişim Adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023> (Erişim Tarihi: 16.07.2024).
- World Shipping Council (2024). The Top 50 Container Ports. World Shipping Council. Erişim Adresi: <https://www.worldshipping.org/top-50-ports> (Erişim Tarihi: 16.07.2024).
- Yurdakul, A. ve Töre Başat, H. (2018). Antik rotaların turizm açısından yeniden canlandırılması: Kral Yolu-Frig Vadisi için Frig yürüyüş yolu önerisi. Innovation and Global Issues Congress IV. Congress Book, 22-24 Kasım, s. 1040-1048.
- Zengin, E. ve Esedov, A. (2009). Türkiye ve Azerbaycan örneğinde boru hatları ulaştırmasının çevre üzerindeki etkileri. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(9), 97-108.

GİRİŞ

Turizm, dünyanın en büyük endüstrisi olarak, geniş çapta tanınmaktadır. Turizmin büyüklüğü ve önemine ilişkin rakamlar baş döndürmektedir (Hall ve Page, 1999: 1). Turizm, bugün dünyadaki değişimin en önemli faktörlerinden birisi haline geldi. Turizm, pek çok kişi tarafından dünyanın en büyük endüstrisi olarak kabul edilmektedir. Turizm; ekonomik, sosyal ve coğrafi alanlarda kaçınılmaz sonuçları olan bir sektördür. Bu anlamda turizm coğrafyası, turizm konularına yerel ve bölgesel fikirler vererek ışık tutmaktadır (Kumar-Gautam vd., 2022: vi). Turizm, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sağlıktan sonra, dünyada en çok harcamanın yapıldığı üçüncü önemli sektördür. Uluslararası turizm, dünya GSYH'nin yüzde dokuzunu, hizmet ihracatının yüzde 30'unu ve her on bir işten birini temsil etmektedir. Turizm, bu gücü ile küresel ekonominin temel taşı konumundadır (UNWTO, 2015).

İnsanların kendi ikamet yerlerinin dışındaki bölgelere hareket etmesine dâyanan turizm; ekonomistler için makroekonomik büyümeye giden bir yol olup özellikle döviz elde etmenin önemli bir gelir kaynağıdır. Özel sektör için turizm, ticari bir faaliyettir. Çevreciler için turizm, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımı ve korumaya yönelik teşvikleri artırılmasının bir yoludur. Sivil toplum kuruluşları için ise turizm, kırsal kalkınmanın önemli bir bileşenidir. Bu anlamda turizm, ekonomide gelir sağlama, binlerce insana iş yaratma, ülkelerin alt yapısını geliştirme ve toplumlar arasında bir kültürel değişim duygusu

¹ Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, serdar_ceylan_51@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9599-5586

KAYNAKLAR

- Ardahanlıoğlu, Z. B., Bulut, Y., Çınar, İ.(2011). Deniz Kıyısı-Orman İçi Rekreasyon Alanlarında Doğal Peyzaja Yönelik Baskıların Saptanması ve Çözüm Önerileri: Aksazlar Koyu-Fethiye Örneği, *I. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu*, (26-28 Ekim), Kahramanmaraş.
- Atay, L.(2003). *Turistik Destinasyon Pazarlaması ve Bir Alan Uygulaması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ayaz, N.(2022). Turizm Olgusu, İçinde (N. Ayaz) *Adan Z'ye Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aykaç, A.(2009). *Yeni İşler Yeni İşçiler Turizm Sektöründe Emek*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bahar, O., Kozak, M.(2015). *Turizm Ekonomisi (7. Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Benckendorff, P. J. (2001). Planning for the Future: A Study of Australian Tourist Attractions, Summary Report for Australian Tourist Attractions, James Cook University.
- Benur, A. M., Bramwell, B.(2015). Tourism Product Development and Product Diversification in Destinations, *Tourism Management*, 50, 213-224.
- Bauer, T.(2013). Destination Geography, Hong Kong: The Government of the Hong Kong Special Administrative Region.
- Britton, S.(1983). Book Review: Pearce, D.G. 1981: Tourist Development. Topics in Applied Geography, *Progress in Human Geography*, 7, 618-621.
- Britton, S. (1991). Tourism, Capital and Place: Towards a Critical Geography of Tourism, *Environment & Planning D: Society & Space*, 9, 451-478.
- Buhalis, D.(2000). Marketing the Competitive Destination of the Future, *Tourism Management*, 21, 97-116.
- Bulut, İ., Fural, Ş., Özoğul, B.(2019). Turizmin Arttırıcı Etkisine Yeni Bir Örnek Akbaş (Serik-Antalya) Buggy Cross Turizm Noktası ve Buggy Cross Makinaları Üretimi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(4), 1889-1903.
- Carlson, A. S.(1938). Recreation Industry of New Hampshire, *Economic Geography*, 14, 255-270.
- Ceylan, S.(2021). *Kırsal Mekânın Dönüşümünde İkinci Konutların Etkisi: Pelitköy-Burhaniye*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ceylan, S., Bulut, İ.(2024). Turizmin Ekonomik Etkileri, İçinde (Edt.: İ. Bulut). *Turizm Alanında Araştırmalar ve Değerlendirmeler*. Ankara: Gece Kitabevi.
- Coppock, J. T., Duffield, B.(1975). *Outdoor Recreation in the Countryside: A Spatial Analysis*. London: Macmillan.
- Coppock, J. T.(1977). *Second Homes: Curse or blessing?* Oxford: Pergamon Press.
- Coşgrove, I., Jackson, R.(1972). *The Geography of Recreation and Leisure*. London: Hutchinson.
- Crouch, G., Ritchie, B.(1999). Tourism, Competitiveness, and Societal Prosperity, *Journal of Business Research*, 44: 137-152.
- Doğanay, H.(2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Doğaner, S.(2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Eiselen, E.(1945). The Tourist Industry of a Modern Highway, US16 in South Dakota, *Economic Geography*, 21: 221-30.
- Formica, S.(2002). Measuring Destination Attractiveness: A Proposed Framework, *Journal of American Academy of Business*, 1(2), 350-355.
- Gill, A.(2012). Travelling Down the Road to Postdisciplinarity? Reflections of a Tourism Geographer. *Canadian Geographer*, 56, 3-17.
- Gilbert, E. W.(1939). The Growth of Inland and Seaside Health Resorts in England, *Scottish Geographical Magazine*, 55: 16-35.
- Gilbert, E. W.(1949). The Growth of Brighton, *Geographical Journal*, 114: 30-52
- Goeldner, C. R.; Ritchie, J.R. Brent(1999). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies (8th Ed.)*, Wiley Global Education.

- Goeldner, C. R.; Ritchie, J.R. Brent (2003). *Tourism: Principles, Practices and Philosophies (9th Ed.)*. New York/Chichester: Wiley Global Education.
- Gunn, C.A. (1979). *Tourism Planning*. New York: Crane Russak.
- Gunn, C. A. (1988). *Vacationscape: Designing Tourist Regions (2nd ed.)*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Gunn, C. A.(1998). Issues in Tourism Curricula, *Journal of Travel Research*, 36(4), 74-77. doi:10.1177/004728759803600410
- Hall, C. M.(2001). Trends in Ocean and Coastal Tourism: The End of the Last Frontier? *Ocean & Coastal Management* 44, 601-618.
- Hall, C. M.(2013a). Development(s) in The Geographies of Tourism: Knowledge(s), Actions and Cultures. Inside (Eds. J. Wilson, S. Anton Clave), *Geographies of Tourism: European Research Perspectives*. London: Emerald.
- Hall, C. M. (2013b). Framing Tourism Geography: Notes from the Underground, *Annals of Tourism Research*, 43, 601-623.
- Hall, C. M., Page, S. J.(1999). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. London: Routledge.
- Hall, C. M., Page, S. J.(2006). *The Geography of Tourism and Recreation (3rd ed.)*. London: Routledge.
- Hall, C. M., Page, S. J.(2009). Progress in Tourism Management: From the Geography of Tourism to Geographies of Tourism-A review, *Tourism Management*, 30, 3-16.
- Howie, F.(2003). *Managing the Tourist Destination*. London: Thomson.
- Hu, Y., Ritchie, B.(1993). Measuring Destination Attractiveness: A Contextual Approach, *Journal of Travel Research*, 25-34.
- Hu, W., Wall, G.(2005). Environmental Management, Environmental Image and the Competitive Tourist Attraction, *Journal of Sustainable Tourism*, 13(6), 617-635.
- Jones, S. B.(1933). Mining Tourist Towns in the Canadian Rockies, *Economic Geography*, 9: 368-78.
- Kılıç, B., Akyurt-Kurnaz, H., SOP, S. A.(2011). Çekici Faktörlerin Destinasyon Seçimine Etkisinin Belirlenmesi ve Hüzün Turizmi İlişkisi, 12. *Ulusal Turizm Kongresi (30 Kasım-04 Aralık 2011) Bildiriler Kitabı*. Düzce, s. 362.370.
- Kim, S. S., Lee, C. K.(2002). Push and Pull Relationships, *Annals of Tourism Research*, 29(1): 257-260.
- Kim, S. S., Lee, C. K., Klenosky, D. B.(2003). The Influence of Push and Pull Factors at Korean National Parks, *Tourism Management*, 24(2): 169-180.
- Klenosky, D. B.(2002). The Pull of Tourism Destinations: A Means-End Investigation, *Journal of Travel Research*, 40: 385-395.
- Koçak-Turhanoğlu, F. A.(2015). "Postmodernizm ve Mekân: David Harvey" İçinde Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler. (Edit: S. Uğur, A. Görgün Baran), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2881, A.Ö.F. Yayın No: 1838, ss.179-205.
- Kozak, N., Kozak, M., Kozak, M.(2014). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar (16. Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kumar-Gautam, A., Kaur, M., Jallu, K., Pawar, S., Pandit, P.(2022). *Introduction to Geography of Tourism*. New Delhi: AkiNik Publications.
- Lavery, P.(ed.) (1971). *Recreational Geography*. Newton Abbott: David and Charles.
- Lew, A. A.(1987). A Framework of Tourist Attraction Research. *Annals of Tourism Research*, 14(4): 553-575.
- Lew, A. A., Hall, C. M., Timothy, D. J.(2011). *World Regional Geography: Human Mobilities, Tourism Destinations, Sustainable Environments*. Phoenix: Kendall Hunt.
- Lunberg, D. E.(1980). *The Tourist Business (4th Ed.)*. Boston: CBI.
- MacCannell, D.(1976). The Tourist: A New Theory of the Leisure Class, *Journal of Travel Research*,

- 16(1), 41-41. doi:10.1177/004728757701600137
- Marcouiller, D. W., Kim, K. K., Deller, S. C.(2004). Natural Amenities, Tourism and Income Distribution, *Annals of Tourism Research*, 31(4), 1031-1050.
- Martin, G. J., James, P. E.(1993). *All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas* (3rd ed.) John Wiley & Sons.
- Mathieson, A., Wall, G.(1982). *Tourism, Economic, Physical and Social Impacts*. Harlow: Longman.
- Matley, I. M.(1976). The Geography of International Tourism, Resource paper No. 76-1, Washington D.C.: Association of American Geographers.
- Mayo, E., Jarvis, L.(1981). *Psychology of Leisure Travel*. Boston: CABI Publication.
- Mercer, D. C.(1970). The Geography of Leisure: A Contemporary Growth Point, *Geography*, 55(3): 261-73.
- Meyer-Arendt, K. J., Lew, A. A.(2003). Recreation Tourism and Sport. Inside (Eds: G. Gaile & C. Willmott), *Geography in America at the Dawn of the 21st Century* (pp.424.540). New York: Oxford University Press.
- McMurray, K. C.(1930). The Use of Land for Recreation, *Annals of the Association of American Geographers*, 20: 7-20.
- McMurray, K. C.(1954). Recreational Geography, In (Eds: P.E. James, C.F. Jones) *American Geography: Inventory and Prospect*. Syracuse: Syracuse University Press.
- Miller, M., Auyong, J.(1991). Coastal Zone Tourism: A Potent Force Affecting Environment and Society. *Marine Policy*, 15(2), 75-99.
- Minguzzi, A. (2006). Destination Competitiveness and The Role of Destination Management Organization: An Italian Experience, In (Eds.: L. Lazzeretti, C.S. Petrillo), *Tourism Local Systems and Networking*. Elsevier, pp. 197-208.
- Mitchell, L.(1969a). Recreational Geography: Evolution and Research Needs, *Professional Geographer*, 21(2): 117-19.
- Mitchell, L.(1969b). Towards a Theory of Public Urban Recreation, *Proceedings of the Association of American Geographers*, 1: 103-8.
- Murphy, R. E.(1963). Geography and Outdoor Recreation: An Opportunity and An Obligation, *Professional Geographer*, 15(5): 33-4.
- Ngwira, C., Kankhuni, Z.(2018). What Attracts Tourists to a Destination? Is it Attractions?, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 7(1): 1-19.
- Orams, M.(1999). *Marine Tourism: Development, Impacts and Management*. London: Routledge.
- Özgüç, N.(1975). İstanbul'un Trakya Doğrultusunda Gelişmesi ve Yeni Bir Rekreasyon Sahası, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası Özellikler-Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler (5. Baskı)*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Patmore, J. A.(1983). *Recreation and Resources: Leisure Patterns and Leisure Places*. Oxford: Blackwell.
- Pearce, D.(1981). *Tourism Development*. New York: Longman.
- Pearce, D. G.(1981). *Tourist Development*. Harlow: Longman.
- Pearce, D. G.(1987). *Tourism Today: A Geographical Analysis*. Harlow: Longman.
- Pearce, D.G.(1995). *Tourism Today: A Geographical Analysis (2nd ed)*. Harlow: Longman.
- Pigram, J. J.(1983). *Outdoor Recreation and Resource Management*. Beckenham: Croom Helm
- Robinson, H.(1976). A Geography of Tourism, Harlow: Longman.
- Ritchie, B. J. R., Zins, M.(1978). Culture as a Determinant of the Attractiveness of a Tourist Region, *Annals of Tourism Research*, 5(2), ss:252-67.
- Salazar, J. P., Chang, S., Girard, T. C.(2001). Visitor Sharing Among Country Attractions and Hotels, *Journal of Hospitality & Leisure Marketing*, 8 (1/2): 33-43.
- Sebastian, V., Felix, T. M., Yvette, R.(2009). Tourism Destination Attractiveness: Attractions, Faci-

- lities, and People as Predictors, *Tourism Analysis*, 14: 621-636.
- Selçuk, G. N.(2022). *Turizm Ekonomisi*(3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Selke, A. C.(1936). Geographic Aspects of the German Tourist Trade, *Economic Geography*, 12: 206-16.
- Schmidt, C.(1979). The Guided Tour. *Urban Life*, 7(4), 441-467.
- Scott, D., Lemieux, C.(2010). Weather and Climate Information for Tourism, *Procedia Environmental Sciences*, 1, 146-183.
- Smith, S. L. J.(1983a). *Recreational Geography*. Harlow: Longman.
- Smith, S. L. J.(1994). The Tourism Product, *Annals of Tourism Research*, 21(3), 582-595.
- Swarbrooke, J.(2000). *Sustainable Tourism Management*. CABI Publications.
- Toskay, T.(1983). *Turizm, Turizm Olaylarına Genel Yaklaşım*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tunçdilek, N.(1978). *Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2364, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 96, Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Türkay, O.(2014). *Destinasyon Yönetimi: Yönetimbilim Bakış Açısıyla İşlevler, Yaklaşımlar ve Araçlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- TÜRSAB,(2024). "Dünya Turizm İstatistikleri" <https://www.tursab.org.tr/dunya-turizm-istatistikleri> (Erişim: 30.05.2024).
- UNWTO(2015). Hotel Classification Systems: Recurrence of Criteria in 4 and 5 Star Hotels. Madrid: World Tourism Organization.
- UNWTO(2018). 2017 International Tourism Results: The Highest in Seven Years. <https://www.unwto.org/global/press-release/2018-01-15/2017-international-tourism-results-highest-seven-years> (Erişim: 04.06.2024).
- UNWTO(2024a). "Tourism on Track for Full Recovery as New Data Shows Strong Start to 2023" <https://www.unwto.org/news/tourism-on-track-for-full-recovery-as-new-data-shows-strong-start-to-2023> (Erişim: 07.04.2024).
- UNWTO(2024b). "UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2023" <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2023.21.1.1?role=tab> (Erişim: 07.04.2024).
- UNWTO (2024c). "International Tourism to Reach Pre-Pandemic Levels in 2024", <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024#:~:text=According%20to%20the%20first%20UNWTO,estimated%201.3%20billion%20international%20arrivals.> (Erişim: 29.02.2024).
- UNWTO(2024d). "World Tourism Barometer: November 2022", <https://en.unwto-ap.org/news/world-tourism-barometer-november-2022/> (Erişim: 05.06.2024).
- UNWTO(2024e). "International Tourism to Research Pre-Pandemic Levels in 2024" <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024> (Erişim: 05.06.2024).
- Usta, Ö.(2014). *Turizm: Genel ve Yapısal Yaklaşım* (4. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uysal, M., Li, X., Sirakaya-Turk, E.(2008). *Push-Pull Dynamics in Travel Decisions*. Handbook of Hospitality Marketing Management, Routledge.
- Walsh-Heron, J.(1990). *Management of Visitor Attractions and Events*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Weaver, D. Lawton, L. (2010). *Tourism Management (4th Ed.)*. Wiley.
- Williams, S. (2009). *Tourism Geography: A New Synthesis (2nd ed.)*. London: Routledge.
- Williams, A., Zelinsky, W.(1970). On Some Patterns of International Tourism Flows, *Economic Geography*, 46(4), 549-67.
- Winsberg, M. P.(1966). Overseas Travel by American Civilians since World War II, *Journal of Geography*, 65, 73-79.
- Wolfe, R. J.(1951). Summer Cottages in Ontario, *Economic Geography*, 27(1), 10-32.

- Wolfe, R. J.(1952). Wasage Beach: The Divorce from The Geographic Environment, *Canadian Geographer*, 1(2), 57–65.
- Wolfe, R. J.(1964). Perspectives on Outdoor Recreation: A Bibliographical Survey, *The Geographical Review*, 54(2), 203–38.
- Wolfe, R. J.(1967). Recreational Travel: The New Migration, *Geographical Bulletin*, 9, 73–9.
- WTTC (2024). “Economic Impact Research” <https://wttc.org/research/economic-impact> (Erişim: 29.02.2024).
- Yeşiltaş, M., Öztürk, Y.(1997). Türkiye’yi Ziyaret Eden İngiliz Turistlerin Tatminini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1-2): 24-27.
- Yılmaz, S.(2004). Serçeme Vadisinin Rekreatyonel Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi. *Ekoloji Dergisi*, 13(51), 1-6.
- Yurt, İ.(2022). Turizm Tür ve Çeşitleri, İçinde (N. Ayaz) *Ađan Z’ye Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yurtseven, H. R. ve Can, E.(2002). Gökçeada’daki Turizm Çekiciliklerinin İmajı: İlk kez ve Birden Fazla Gelen Turistler Açısından Karşılaştırılmalı Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 148-154.
- Yüncü, D., Kantar, Y. M., Günay-Aktaş, S., Sezerel, H.(2017). Turist Çekicilikleri ve Turist Akışı Arasındaki İlişkilerin Mekânsal Bağımlılığına Dayalı Olarak İncelenmesi, *Social Sciences (NWSAENS)*, 12(4), 232-247.
- Zaman, S., Doğanay, H.(2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası(4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

Öznur AKGIŞ İLHAN¹Gizem SAYGILI²

TEMEL KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİM

Küresel ticaret hacmi 2022 yılında 32 trilyon dolar ile rekor seviyelerde gerçekleşmiştir (UNCTAD, 2024). Ticaret ve pazarlama hacminin büyümesine ek olarak teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme de ticaret ve pazarlama alanlarında önemli değişimler yaratmaktadır. E-ticaretin yükselişi ile birlikte, işletmeler artık dünya genelinde geniş bir müşteri kitlesine ulaşma imkanı bulmaktadır. 2021'de dünyada perakende satışlarının yaklaşık yüzde 20'si e-ticaret yoluyla gerçekleşmiştir ve perakende e-ticaret satışlarının 2025 itibarıyla ise 7.4 trilyon dolar değere ulaşacağı öngörülmektedir (Demir, 2022). Buna göre ticaret ve pazarlamanın, küresel ekonominin temel unsurlarından biri olduğu açıkça görülmektedir.

Küresel ticaretin gün geçtikçe artması ve dijitalleşmenin beraberinde getirdiği bu dönüşüm coğrafya bilimi açısından da ticaret ve pazarlamanın önemini artırmaktadır. Çünkü coğrafi bilgi, işletmelere hedef kitlelerini daha iyi tanıma ve pazarlama stratejilerinin bu doğrultuda geliştirilmesi imkanını vermektedir. Buna ek olarak coğrafya bilimi bölgesel ekonomik farklılıkları, ulaşım ve lojistik imkanlarını, kültürel ve sosyal faktörleri, pazar talebi ve arz dinamiklerini ve çevresel özellikleri analiz ederek (Beaujeu-Garnier ve Delobez, 1983) işletmelere stratejik açıdan avantaj sağlamaktadır. Bu bağlamda, ticaret ve pazarlamanın

¹ Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, oznrakis@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7224-8353

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, cakirgizem95@gmail.com, ORCID iD: 0009-0003-3630-6132

KAYNAKLAR

- Abbas, S., Rehman, F. U., Khan, S., Rehman, M. Z., Alonazi, W. B., & Noman, A. A. (2022). Crowding-out effect of natural resources on domestic investment: The importance of information communication and technology (ICT) and control of corruption in the Middle East and Central Asia. *Sustainability*, 14(20), 13392.
- Allais, Maurice , Balassa, Bela , Bertrand, Trent J. , Robinson, Romney and Wonnacott, Paul. "international trade." *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/money/international-trade>. Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2024.
- Baldos, U. L., Hertel, T. W., & Moore, F. C. (2019). Understanding the spatial distribution of welfare impacts of global warming on agriculture and its drivers. *American Journal of Agricultural Economics*, 101(5), 1455-1472.
- Beaujeu-Garnier, J., Delobez, A. (1983). *Pazarlama Coğrafyası*, Çev: Alp Tümertekin, Erol Tümertekin. İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul
- Bakırcı, M. (2014). Coğrafi Açıdan Anadolu'nun Tarihi Ulaşım Ağı ve İpek Yolu. *Avrasya Etüdüleri*, 45(1), 63-86.
- Boudreaux, D. (2018). Free Trade and How it Enriches Us. https://iea.org.uk/wp-content/uploads/2018/09/DP94_Free-Trade_web.pdf Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Bronnenberg, B. J., & Albuquerque, P. (n.d.). Geography and marketing strategy in consumer packaged goods. *Advances in Strategic Management*, 20, 215-237.
- Carballo, J., Graziano, A., Schaur, G., & Martincus, C. (2014). Transit Trade. <https://brill.com/display/book/9789004272606/B9789004272606-s013.xml> Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Carvalho, C., Johns, P., Albiero, M., Martins, A., Mais, L., Ralston, R., & Collin, J. (2021). "Private and personal": Corporate political activity, informal governance, and the undermining of marketing regulation in Brazil. *Global Public Health*, 17, 1902 - 1912.
- Ekinci, Y. (2011). *Ahilik* (11.Baskı). Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.
- Epstein, S. (1998). Craft Guilds, Apprenticeship, and Technological Change in Preindustrial Europe. *The Journal of Economic History*, 58, 684 - 713.
- Farayibi, A. (2017). Re-defining marketing in the light of recent contributions and developments in its subject matter. *SSRN Electronic Journal*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2998472 Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Gallego, N., & Zofio, J. L. (2018). Trade openness, transport networks and the spatial location of economic activity. *Networks and Spatial Economics*, 18(1), 205-236.
- Girgin, M. (2019). Pazarlama ve veri analitiği; Pazarlamanın artan önemi. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-29.
- Ghazali, I., Rashid, S. H., Dawal, S. Z., Aoyama, H., Tontowi, A. E., & Ghazilla, R. A. (2018). Green product preferences with respect to cultural influences: Empirical study in Indonesia. *International Journal of Automation Technology*, 12(6), 842-852.
- Hancock, J. (2021). Ancient Mediterranean trade links. Spices, scents and silk: catalysts of world trade. <https://www.cabidigitalibrary.org/doi/10.1079/9781789249743.0004> Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Headland, T. N., Reid, L. A., Bicchieri, M. G., Bishop, C. A., Blust, R., Flanders, N. E., Gardner, P. M., Hutterer, K. L., Marciniak, A., Schroeder, R. F., & Seitz, S. (1989). Hunter-gatherers and their neighbors from prehistory to the present [and comments and replies]. *Current Anthropology*, 30(1), 43-66.
- Helble, M. (2014). The Pacific's Connectivity and Its Trade Implications. TransportRN: Maritime Transportation, ADBI Working Paper 499, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2494771 Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024

- Kallioinen, M. (2020). Long-Distance Trade in Medieval Europe. Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance. <https://oxfordre.com/economics/display/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-558> Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Kamewor, F. T., Owusu Kwateng, K., & Mensah, J. (2024). Green logistics practices: A bibliometric and systematic methodological review and future research opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 143735. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.143735>
- Kasemsap, K. (2018). The Importance of Electronic Commerce in Modern Business. In M. Khosrow-Pour, D.B.A. (Ed.), *Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition* (pp. 2791-2801). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-2255-3.ch243>
- Keller, W., & Shiue, C. (2003). The Origins of Spatial Interaction. CEPR Discussion Paper Series. <https://cepr.org/publications/dp4138> Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Kieser, A. (1989). Organizational, institutional, and societal evolution: Medieval craft guilds and the genesis of formal organizations. *Administrative Science Quarterly*, 34, 540.
- Kumar, D. (2013). Prediction of consumer purchase decision using demographic variables: A study with reference to premium car. *IOSR Journal of Business and Management*, 12, 117-120.
- Layton, R. (1985). Marketing systems in regional economic development. *Journal of Macromarketing*, 5, 42 - 55.
- Lewis, J. (2015). Where goods are free but knowledge costs. *Hunter Gatherer Research*, 1(1), 1-27.
- Miranda, F. (2013). Before the empire: Portugal and the Atlantic trade in the Late Middle Ages. *Journal of Medieval Iberian Studies*, 5(1), 69-85.
- Mokhnatkina, K. V., Naidenova, N. V., & Shkryabina, A. Y. (2020). Renaissance of protectionism as a concept of economic policy: Theoretical and applied aspects. *Izvestiya of Saratov University. New Series. Series Economics. Management. Law*, 20(4), 366-373.
- Moorman, C., & Rust, R. (1999). The role of marketing. *Journal of Marketing*, 63, 180 - 197.
- Nagel, D., & Burnete, S. (2018). Free trade in theory and policy: contemporary challenges. *Human and Social Studies*, 7, 13 - 35.
- Orehowskyi, W. (2023). Trade and money circulation of Ancient Greece. *Bulletin of Chernivtsi Institute of Trade and Economics*, II(90), 8-20.
- Pelletier, N., Ustaoglu, E., Benoît, C., Norris, G., Rosenbaum, E., Vasta, A., & Sala, S. (2018). Social sustainability in trade and development policy. *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 23, 629-639.
- Pirenne, H., & Halsey, F. D. (1980). *Medieval cities: Their origins and the revival of trade*. Princeton University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wpzw7>
- Pryor, J. H. (1988). *Geography, Technology, and War: Studies in the Maritime History of the Mediterranean, 649-1571*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, R. E., Hoy, M. G., & Haley, E. (1996). How French advertising professionals develop creative strategy. *Journal of Advertising*, 25(1), 1-14.
- Terpstra, T. (2019). *Trade in the ancient Mediterranean: Private order and public institutions*. Princeton University Press.
- Tomşa, M., Romoñi-Maniu, A., & Scridon, M. (2021). Is sustainable consumption translated into ethical consumer behavior? *Sustainability*, 13(6), 3466.
- UNCTAD. (2024) Global Trade Update (March 2024) <https://unctad.org/publication/global-trade-update-march-2024> Erişim Tarihi: 28.07.2024
- Unger, R. W. (2015). Trade, taxation and government policy in the High Middle Ages. *Viator*, 46(3), 195-217.
- Uyan, O. (2017). Barter system as an innovative and alternative financial and trade model during the periods of economic crisis and recession and its importance for businesses. *Pressacademia*, 4(1), 340-348.

- Yunus, R. M. (2023). Understanding business marketing strategy and its influence on consumer behavior: A qualitative analysis. *Ilomata International Journal of Management*, 4(1), 47-57.
- Veenhof, K. (1997). "Modern" features in old Assyrian trade. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 40(4), 336-366.
- Venables, A. (2019). Economic Geography and Trade. *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*. <https://oxfordre.com/economics/view/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-332>. Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024
- Wiles, R. C. (1987). The development of mercantilist economic thought. *Pre-Classical Economic Thought*, 147-173.
- Wilson, C. H. (1967). Trade, Society and the State. In E. E. Rich & C. H. Wilson (Eds.), *The Cambridge Economic History of Europe from the Decline of the Roman Empire* (pp. 487-576). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
- Zhou, L., & Xiong, L. (2017). Natural topographic controls on the spatial distribution of poverty-stricken counties in China. *Applied Geography*, 90, 282-292.
- Zhu, Y. (2019). How international trade affects the spatial pattern of China's economic activities? *American Journal of Industrial and Business Management*, 09(03), 627-646.
- Xu, Z., Li, Y., Chau, S., Dietz, T., Li, C., Wan, L., Zhang, J., Zhang, L., Li, Y., Chung, M., & Liu, J. (2020). Impacts of international trade on global sustainable development. *Nature Sustainability*, 1-8.